

ŽIVLJENJE IN SVET

19

8. novembra

Knjiža 10.

„November“

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsako nedeljo in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. — AVSTRILIJA, mesečno 1 šiling. — Amerika in ostalo inozemstvo letno 1 ½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 19: Dr. Küttner: Ali živimo še vedno v ledni dobi? — Ogromno dvigalo za ladje. — Dr. Alojz Turk: O Levstikovih v Podgori (nadaljevanje). — Th. A. Edison: Mesto bodočnosti. — † Arthur Schnitzler. — † Pavel Birjukov. — Fr. Seunig: Pot do narodnega blagostanja. — Stroj za mrzlico. — Še en »koridor«. — Pot od ust do želodca. — Slike iz življenja in sveta. — Jaques Cézembre: V oblasti opijakov. — Iz poljske Tatre. — Otok Ciper. — Poštni golobje. — Kako naj živi sportnik? — Tedenski jedilni list. — Človek in dom. — Karikature. — Estetika nog. — Kultura postelje. — Lepotne operacije. — Humor v slikah.

Estetika nog

Današnji čas in moda stremita za tem, da bodo začele ženske bosonoge ali pa samo v lahkih sandalah hoditi okrog. Če se bo ta moda res udomačila, tedaj bodo tudi ženske posvečale večjo pažnjo negi svojih nog.

Vsaka žena in vsako mlado dekle, naj si bo zaposlena v tovarni ali pa pri filmu, si skuša na vse načine olepšati obraz. Z veliko spretnostjo uporablja barve in kreme. Veliko pažnjo polaga na svojo frizuro in si navija lase, kakor predpisuje zadnja moda. Naj bo še tako zaposlena, čas, da si neguje obraz, bo vedno našla.

Toda noge! Ali so naše žene in naša dekleta kdaj pomislila na to, kako bi lahko izboljšale svoje noge? Ne, skrbno bodo pazile na to, da zakrijejo svoje deformirane noge.

Ko je neka modna novinarka govorila o tem, kako ženske zanemarjajo svoje noge, medtem ko same ne vedo, kako bi si obraz in telo še olaspale, je izjavil neki fotografski umetnik:

»To je samo navada. Noge so vedno zakrite in česar ne vidimo to nas ne zanima posebno. Moški imajo prav tako deformirane noge kakor ženske. Grde noge so posledica telesne zanemarjenosti — v otroških letih zaradi staršev in kasneje zaradi odraslih samih. Vsak bi moral vsaj po enkrat na teden negovati svoje noge. To je kratko malo zakon čistote. Nohte na rokah si čistimo po večkrat na dan, zakaj si ne bi čistili tudi nohtov na nogah? To je prav tisto, samo da so nohti na nogah še mnoge bolj potrebni nege. Noge tičijo ves dan v čevljih in čeprav

se potijo prav tako kakor vsi deli telesa, jih manjkrat umivamo kakor pa roke.

Moja žena nikoli ne pozabi na to, da si manikira roke, potem pa še posveča nekaj minut pedikiranju nog. Nohti na nogah moje žene so prav tako pobarvani kakor nohti na rokah. Na barvanje nohtov ne polagam velike važnosti, vendar si pa tudi jaz redno pedikiram noge.

Noge sijajno reagirajo na najmanjšo nego. V prvi vrsti se človek po pedikiranju takoj mnogo bolje počuti. Po rednem negovanju nog pa tudi opazamo, da se njih oblika izpremeni in izboljša. Ali ste kdaj pazili na to, da se po hoji in po logah lahko spozna človekov značaj? Če opazujete ljudi na cesti, boste iz njihove hoje in nog lahko spoznali prav toliko kakor iz njihovih obrazov.

Slabo napravljeni čevlji ali pa čevlji, ki se slabo prilagajajo nogam, delajo grd vtis. Lahko pa dobimo preproste, a vendar pravilne čevlje, v katerih se noga udobno počuti. Ženske navadno ne pazijo na to. Če bi posvečala mlada dekleta le desetino časa, ki ga porabljajo za nego obraza, negi nog, tedaj bi se noge za petdeset odstotkov izboljšale.

Nobenega zanimanja nimam za lepotilne salone, vendar pa zelo rad fotografiram lepe noge. Kolikokrat moramo fotografirati zmanjšati sliko za eno četrtno, ali pa še za več, da skrijemo noge.

Angleški specialist za lepotičenje pravi, da so samo starši odgovorni za grde, deformirane noge. A kaj morejo starši za

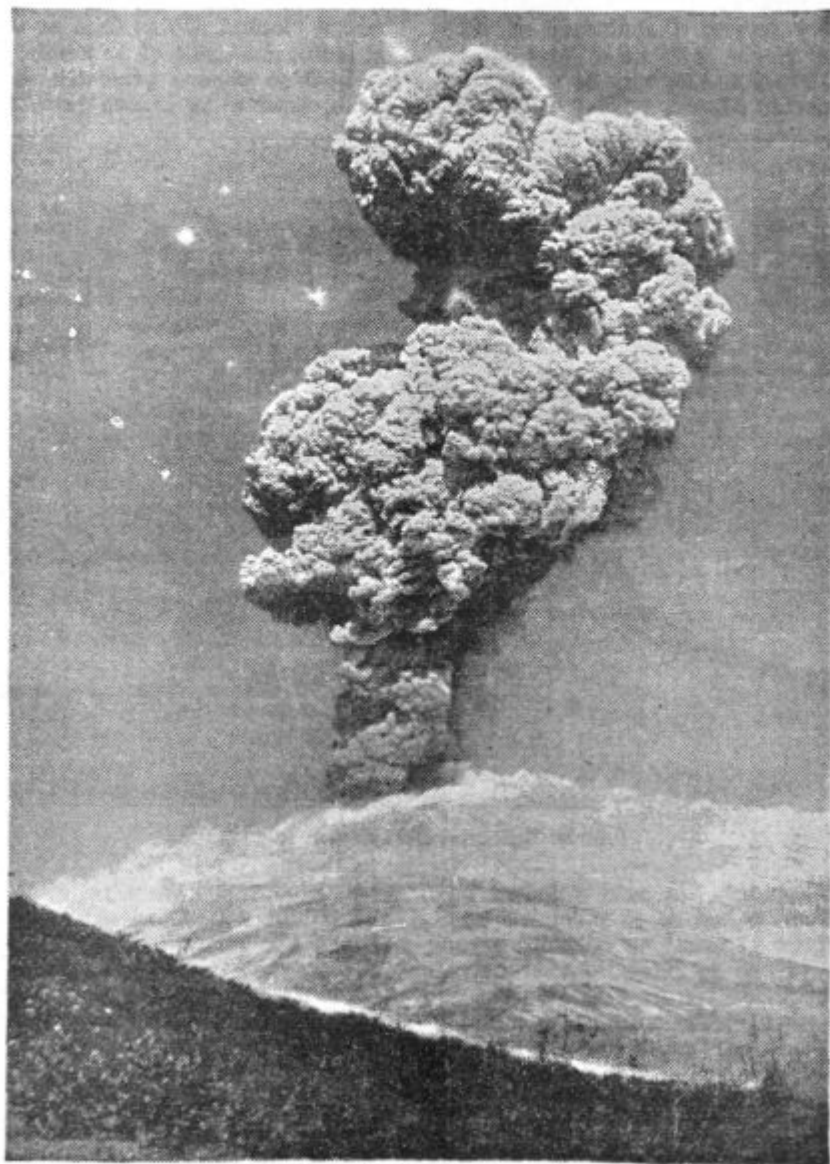
Nadaljevanje na predzadnji strani.

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 19.

LJUBLJANA, 8. NOVBRA 1931.

KNJIGA 10

Izbruh ognjenika na Japonskem

Dr. Küttner

Ali živimo še vedno v ledni dobi?

V ledni dobi so bile vse dežele današnje srednje Evrope pust, mrk svet. Od središča lednin v severni Skandinaviji so silile ogromne gmote ledu daleč proti jugu, prav do vznožja Alp, kjer so se strinjale z gorskimi ledniki, puščajoč le tu pa

v obliče zemlje. V tej sliki se nam predstavlja ledna doba kot novejša ali celo najnovejša razdobje v zgodovini našega planeta. Upravičeno se trdi celo, da ledna doba niti ni še minila, marveč da nam je narava privoščila le kratek oddih, preden bo iznova pritisnila.

Lednik Roseg na Berninškem gorovju

tam prekopnine, liki oaze v ledeni puščavi. Toda počasi se je začel led umikati v gore in nazaj na odljudni sever. Prostih tal se je polastilo rastlinstvo, ljudje in živali. Na groblju lednikov je vznikla nova visoka kultura, v minulih težkih časih utrjenega človeškega plemenja.

Človek pa ne oponaša usodi in spomin na mrzle čase se je zabrisal. Po naših predstavah je ledna doba že stotisočletja za nami. Narava pa ima mnogo zanesljivejši spomin in je pomagala geologom rekonstruirati jasno sliko ledne dobe, na podlagi vseh brezštevilnih gub in gubic, ki jih je bila zarežala

V zgodovini naše zemlje je bilo že več lednih dob. O vzrokih zaledenenja je bilo skonstruiranih na stotine teorij in hipotez, kar najjasneje kaže, da si o končnem vzroku znanost še zdaj ni čisto na jasnem. Morda se je začasno zmanjšalo delovanje solnca, ali pa so kozmične megle zastrle pot solnčnim žarkom. Morebiti se je celo ozračje, ki varuje zemljo ohlajanja tako spremenilo, da ni bilo več kos svojemu namenu. Naj je že bilo tako ali drugače, dejstvo je, da se je za daljša razdobja znižala temperatura tako, da se je v hladnejših pasovih spremenila voda polagoma v sneg in led. Na površini zem-

lje so se začele grmaditi plasti ledu, ki so mestoma dosegle debelino 3 kilometrov.

Doslej je zemlja prestala tri ali štiri ledne dobe, ki so si sledile v presledkih tri sto do štiri sto tisoč let in ki jim je vmes vedno sledilo milejše podnebje. Kadar govorimo o ledni dobi v splošnem, mislimo le na poslednjo. Takrat je pokrival ledni oklep trideset milijonov kvadratnih kilometrov ali približno petino zemlje. Do današnjih dni se je stajala že dobra polovica ledne gmote, ostanek se pa še zadržuje v tečajnih krajih in po visokih gorah. Ker je pa

Evropa pa nekako pred 20 ali 30.000 leti.

Ta leta je zračunal geokronološki institut na podlagi dognanj vodje zavoda: znamenitega švedskega geologa G. de Geerja, ki je po indicijah, preostalih iz ledne dobe sestavil poseben »koledar ledne dobe«. Snežnica izvirajoča izpod lednika ali nižinskega ledu, vodi namreč s seboj okrušnine kamenja, ki se potlej usedajo v rekah ali jezerih, katere napaja. Te naplavine so poleti grobega zrnja, svetle in razmeroma velike, pozimi pa skromne, drobnozrnate in temne. Če se potlej jezero posuši ali pa

Orjaški lednik v Pamirskem gorovju

dognano, da so bili nekoč otajani tudi predeli na tečajih, bomo tudi poslej lahko govorili o koncu ledne dobe šele takrat, ko bo spet izginil led na tečajih. Dandanašnji pa je še vedno pokritih z večnim ledom kakih 14 milijonov kvadratnih kilometrov, iz česar sledi, da smo ledni dobi ušli komaj za polovico.

Kdaj je nastalo milejše podnebje in so se ledne poljane začele umikati proti severu? V geokronološkem institutu v Stockholmu so na podlagi preiskovanj dognali, da je del srednje Švedske šele kakih deset tisoč let prost ledu. Južna Švedska se je otajala nekako pred 15.500 leti, Baltik pred 18.000, srednja

premeni reka strugo, se na dnu jasno vidijo posamezne letne in zimske plasti te gline in sicer v izrazitih mejah za posamezna leta. Slične so drevesnim letnam, po katerih se da natančno presoditi rast in starost.

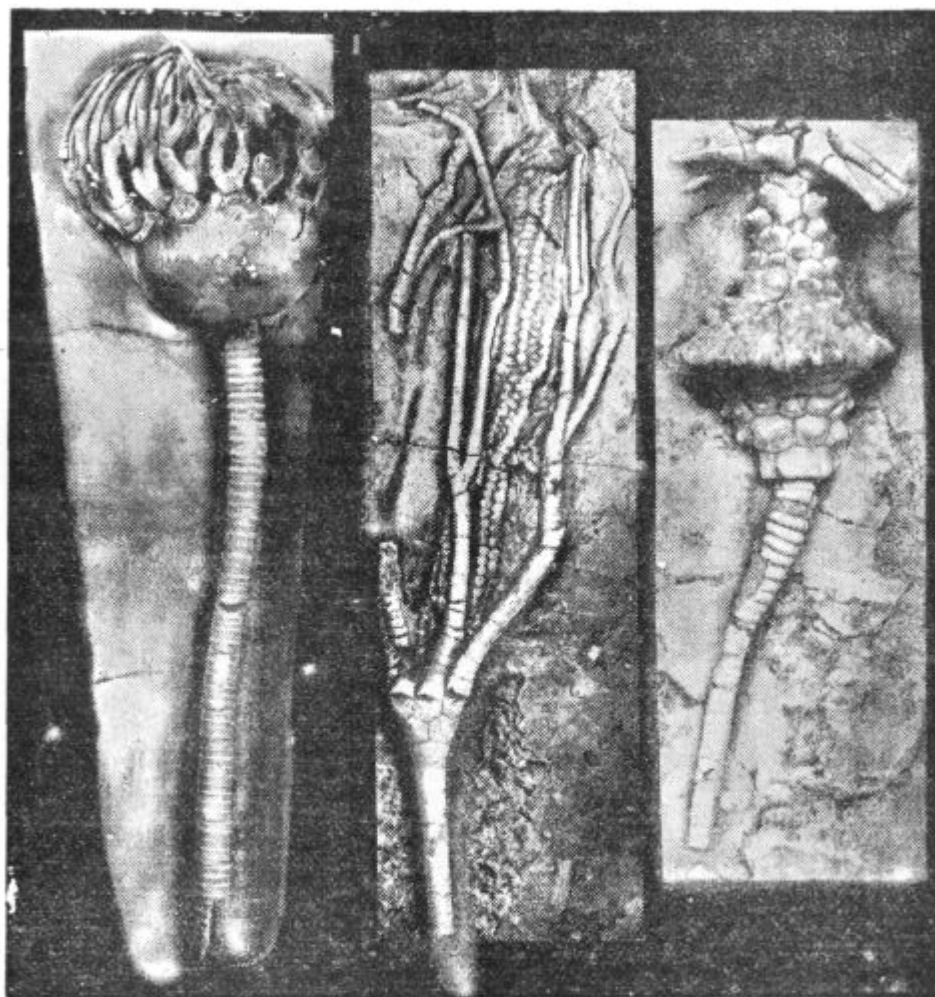
De Geer je bil prvi, ki je začel sistematično proučevati te letne plasti gline. Našel je, da se posamezne plasti točno ujemajo, čeprav so iz različnih zelo oddaljenih krajev, kjer so nastajale za umikajočim se ledom. Iz enakosti plasti je sklepal, v katero leto spadajo, in je tako polagoma strnil plasti gline v raznih krajih dežele v enoten sistem, na podlagi katerega so potem zračunali,

koliko časa je potreboval skrajni rob nižinskega ledu za umik. Za Švedsko so dognali, da se je umaknil led vsakih šest let za en kilometer.

De Geerjevi učenci so na podlagi te teorije točno proučili vse naplavine gline na Švedskem in tako sestavili pre-

moči najti pač samo na Švedskem, v deželi ki je komaj odrastla ledni dobi. Poslej se zanesljivo ve, kdaj se je začel umikati led.

Ker se ledna doba običajno še vedno šteje v preteklost, so določili tudi nje resnični konec. Zanj si je de Geer izbral

Okamenine (rep raka) iz hribin silurske dobe, ki jih je odkrilo dleto lednika in zaneslo kot grušč daleč v podgorje

gleden koledar ledne dobe. Podatke koledarja so lepo zenačili med seboj in vse bi bilo lepo, če bi imel koledar tudi pravi začetek, da bi se lahko primerjale posamezne faze ledne dobe z današnjim štetjem. To nalogo je slednjič rešil de Geerjev učenec Ragnar Liden. Našel je rečno delto, v kateri so se vsedale glinaste plasti ledniške vode od tistega časa, ko se je začel umikati led pa prav do današnjih dni. Kaj takega je bilo

leto 7800 pr. Kr. Takrat namreč ni bilo na Švedskem nobenega nižinskega ledu več, marveč so ostali le še gorski ledniki, kakor drugod v Evropi. In ker je bilo središče lednin na Švedskem, velja ta absolutni konec nedvomno tudi za ostalo Evropo, tako da od te letnice lahko povsod računamo čas predledne in poledne dobe. V geološkem koledarju se pozna to leto po prav močni plasti gline. Najbrž so se zrušile ledne gmote,

ki so zapirale neko dolino, tako da je sledila velika poplava, ki je zapustila toliko usedline.

Toda, čeprav prištevamo po tej kronologiji ledno dobo v preteklost, vseeno je eden najmlajših pojavov v zgodovini zemlje, ker sega prav v začetek svetovne zgodovine. V deželah z milejšim podnebjem so že nastajali kulturni spomeniki, ko se je v današnjih visoko kulturnih severnih deželah šele tajal poslednji led.

Ko je bil enkrat točno določen konec ledne dobe, so lahko zračunali tudi nje začetek. Glede tega vladajo sicer še nekatera nesoglasja, vendar se pa smatra, da se je začela poslednja ledna doba nekako pred 600 ali 700.000 leti.

Ledna doba se ne sme smatrati za nekak zdržen pojav. Vedno se vmes podnebje začasno spet ugreje in nasto-

pijo tako zvane medledne dobe. Dr. V. Nordmann misli, da prav zdaj živimo spet v eni medlednih dob, ki se bo prav kmalu umaknila ponovnemu močnejšemu navalu ledu. Do tega »prav kmalu« imamo pa seveda po geološkem časomeru še kakih 20 do 35.000 let. Za enkrat pa led na severni poluti še vedno gine, in ga je celo v Groenlandu, ki velja za pravo ledenico, čedalje manj, kakor so ugotovile zadnje ekspedicije.

Velikani

Splošno je razširjena vera, da so bili v pradžini ljudje večji ko danes. Tudi sv. pismo govori o Goljatu in kralju Gogu, ki je meril devet laktov. Toda paleontologija je dognala, da je to naziranje zmotno. Najstarejši človeški ostanki dokazujejo, da je bila človeška visokost vselej precej enaka.

Ogromno dvigalo za ladje

Na Hoenzollernskem kanalu, ki je najvažnejšavodna pot med Berlinom in pristaniščem Stettinom v Vzhodnem morju, grade pri Niederfinovu velikansko dvigalo za spravlanje ladij med obema odsekoma kanala, v katerih ima voda višinsko razliko 36 do 37 m.

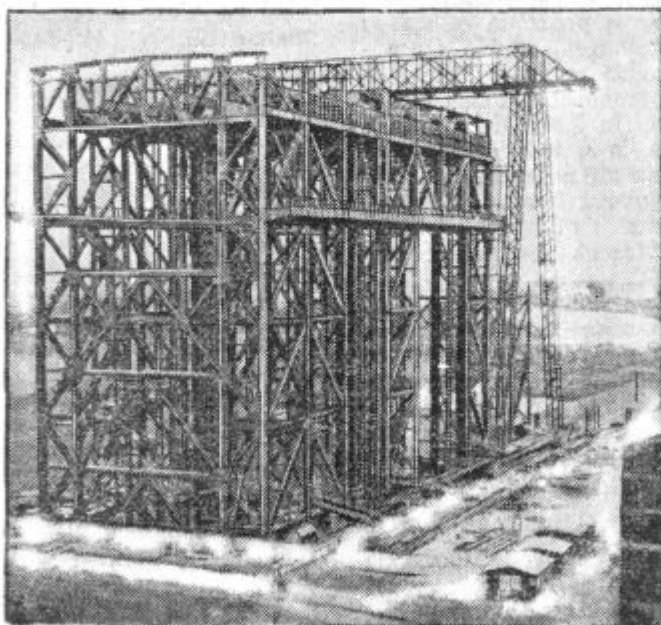
Dvigalo sestoji v bistvu iz velikega, 2 in pol metra globokega korita, v katerem je prostora za ladje do 1000 ton. Korito se premika v velikanskem

ogrodju iz železa in železobetona, navzgor in navzdol s pomočjo ogromnih zobatih koles, ki se vzpenjajo ali spuščajo po štirih močnih zobatih drogih. Dvigalo, ki na ta način prenaša ladje iz zgornjega v spodnji del kanala, je doslej največje v Evropi. V koritu je prostora za velike ladje, ki lahko tehta jo z bremenom vred do 4 milijone kg ali pa za 4 čolne po 250 ton z vlačilcem vred. Po navadi se gra-

de za premagovanje višinskih razlik na plovnihih kanalih tako zvane splavnice, ki pa imajo to neprijetno lastnost, da rabijo zelo veliko vode, vendar pa se z njimi ne da premostiti prav velikih višinskih razlik na omejenem prostoru. Tudi doslej so bile na

Hoenzollernskem kanalu

zgrajene take splavnice v štirih stopnjah, toda ob suhem vremenu je plovba po kanalu zaradi pomanjkanja vode dostikrat popolnoma zastala, vrhu tega pa so se po njih lahko splavljali le manjše ladje ali kvečjemu čolni. Z novim dvigalom, ki bo dograjen v dveh letih, bo promet v

tem kanalu, ki doseže tonažo srednje velikega pomorskega pristanišča, znatno olajšan. Ker je umetnih vodnih kanalov po svetu še mnogo, je gotovo, da bodo tudi druge poskušali posnemati nemška ladijska dvigala.

Dr. Alojz Turk

O Levstikovih v Podgori

(Nadaljevanje*)

Se o Levstikovih sestrah in bratih:

Helena, po bistroumnosti pesniku baje še najbolj podobna, se je 1864 prisojila k Mišičevim v Dolenjo Stražo. Otrok ni imela. Kot osemdesetletna vdova je tam umrla 7. maja 1917.

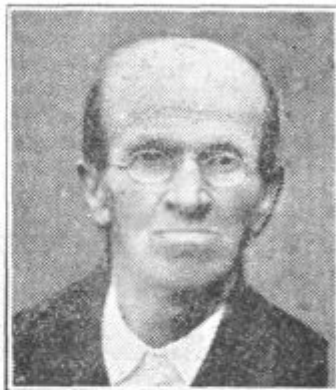
Janez je postal cerkovnik v Prečni. To službo je več desetletij opravljal v župniji, ki ima od leta 1841. šele drugega župnika. Bil je samec in nekam samosvoj. Ljudje so ga imeli radi. (»He-he, prečlican!« je bila njegova stalna beseda, — kakor Micina: »Nujá-nujá, tokú-tokú!«) Mnogo je bral — brat France je zanj plačeval »Ljubljanski Zvon«. Ko je cerkovništvo radi starosti pustil, je živel v Dolenji Straži na posestvu sestre Helene. Umrl je 24. januarja 1922 v bolnici Usmiljenih bratov v Kandiji v eno in osemdesetem letu; pokopan je na župnem pokopališču v Šmihelu pri Novem mestu.

Tudi Mica je ostala samska. Bila je dobra, menda le predobra revica, in zato se ji je prav tesno godilo. Gospodinjala in pomagala je bratu Janezu in delala le za skromno hrano. Bila je slabe telesne moči in šibka, kakor kaka mestna gospica, in si tudi z obilnejšim trudom ni mogla nič posebej prislužiti. Poznavalec Novega mesta in njega okolice Janez Trdina jo je v svojih »Tercijalkah« takole prikazal:

»To se razume samo ob sebi, da se obrekujejo tercijalke tudi same med sabo, najgrše pa razdevajo žensko, ki je v resnici pobožna. Taka, splošnega spoštovanja vredna in tudi deležna ženska je Mici Levstikova, sestra pisateljeva. Mica moli rada in veliko, ali ne gre nikoli v cerkev, preden ne opravi hišnega dela. Slovi kot pridna in razumna gospodinja. Govori prijazno z vsakim človekom in celo (horribile dictu) z možaki, ne da bi pobešala glavo. Najhujše pa je, da ne obrekuje nikogar. Tercijalke se sicer z njo pomenjujejo, ali skrivaj jo gledajo strašno pisano. Čul sem jih govoriti o njej: »Mica je matasta tapica. Ni za noben pogo-

vor. Čemu neki se je pritepla v faro?«¹⁰

S Trdinovo sodbo se strinjajo ljudje, ki se svetega starega dekleta — »Mežnarjeve Mice« — še spominjajo. Prepričevalneje kot beseda pa govori po-

Matija

gled na njeno podobo! Umrla je 15. marca 1913 v osemdesetem letu življenja.

Matija, posestnik v Podgori, se je 18. februarja 1867 poročil z Jero Oblakovo — »Ilijevo« (r. 1. marca 1838) iz Spodnjih Retij pri Velikih Laščah.¹¹ Rodilo se jima je petero otrok: dva sinova (France, Janez) in tri hčere (Jera, Marija, Ivana — vse tri odšle v Ameriko). Najstarejšega (r. 7. 7. 1872) so krstili na ime njegovega strica Franceta, ki mu je bil po zastopniku — novomeškem tiskarnarju Janezu Krajcu — tudi birmanski boter. Ta bi bil svojega nečaka rad dal v šole, toda oče Matija ga je namenil za svojega naslednika. Posestvo mu je predal leta 1899, dobri dve leti nato (9. junija 1902) je v osem in šestdesetem letu umrl. Dvanajst let pred njim so pokopali tudi njegovo ženo Jero († 16. marca 1890).¹²

Z bratoma in sestrama je bil pesnik France po smrti roditeljev skoro samo v dopisni zvezi. Posredovali so Janez Bačnik, 1841—1888 župnik, in Jernej Pirnat, 1879—1887 učitelj — oba v Prečni, pa Janez Krajec, od 1876 tiskarnar v Novem mestu. Štirideset ne-

* Glej prvi članek, Zis, knjiga 10, str. 455.

objavljenih dopisov sorodnikov hrani v »Levstikovi korespondenci« Državna knjižnica v Ljubljani¹³, njegovih pisem njim danes žal ni več! Da so se ohranila, bi skupno s prvimi nudila boljši vpogled v razmerje med Francetom in njegovim sorodništvom, kakor pa ga omogoča priobčena korespondenca med Fr. Levstikom in J. Krajcem¹⁴, iz katere pa vendar moremo razbrati, da je bil skriptor Levstik s svetom in stvarno svojcem na pomoč vse do svoje pretrane smrti.

Slovstveni zgodovinar, ki potuješ po slovenski zemlji, — ko te bo pot zanesla na Dolenjsko, sedi v nedeljo po-

Helena, Mica, Janez

poldne v Novem mestu v vlak proti Straži-Toplicam. Ako bi te kratka železniška vožnja vzdolž počasne Krke dolgočasila, čitaj 34. Trdinovo »bajko in povest o Gorjancih«, ki vsebuje »kratek opis modrih in ženijalnih Stražanov, ribniških bratrancev«¹⁵. Ko na edini postaji te proge izstopiš, kreni iz Gornje Straže po cesti proti Prečni. Malo pred više ležečo Dolenjo Stražo zavij po stezi na levo v strmo, na mesta skoro navpično reber pod Auerspergovimi gozdovi. Iz vinogradov boš ob jasnem vremenu užival lep razgled po sanjavi novomeški pokrajini. Če boš videl v strmini odprt hram Franceta Levstika, stopi še nekaj korakov v breg; če ne, se pa obrni dol v vas na pokopališče, ki se stiska okoli interesantne osmerokotne cerkvice — nekdanjega stolpa (Straža!); tam počivajo Levstikov oče, mati, brat in

sestri ter Jera »Ilijava«. Še četrte ure pa boš doli po cesti v Podgori. Pri predzadnji hiši pod cesto — nekaj se ji je reklo: pri Izvasnikovih — potrkaj: sprejeli te bodo prijazni Levstikovi ljudje: gospodar France, njegova žena Marija (rojena Sporer iz Podgorice pri Dobropoljah), njuna otroka Jože in Justina ter gospodarjev brat Janez, vojni invalid. Pokazali ti bodo spomine na slavnega sorodnika: Francetov portret (po sliki napravljeno risbo akad. slikarja Jos. Germa, ki jo je hiši podaril pokojni Janez Krajec), uro in naočnike ... Ako te bo v pogovoru o letošnjem slavlencu pri vinu zalotil mrak, ne skrbi: domači konjiči te bodo v polovici ure pripeljali mimo pristave Lukenjskega gradu in skozi samotno Prečno v Bršlin — tam si pa že zopet v Novem mestu. V ušesih ti bo pa še vedno šumela velikolaška govorica ...

Opombe:

¹³ Avgust Pirjevec, Levstikova pisma, 186—187.

¹⁴ Po pismu Janeza Krajca Franu Levstiku z dne 30. julija 1882. (»Ljubljanski Zvon« 1925, str. 599—600).

¹⁵ Janez Trdina, Zbrani spisi, VIII. zv., str. 184.

¹¹ Za njo je kmalu prišel njen starejši brat Francetov prijatelj Anton Oblak (r. 2. jan. 1836): kupil si je v Prečni (hiš. štev. 18) posestvo in se tam 1874 oženil z Ano Škuljevo (Škul) iz Velikih Lašč; imel je sedmero otrok; umrl je šele lani (6. jan. 1930) v pet in devetdesetem letu svoje dobe.

¹² Podatke imam iz župnih matric v Prečni — župniku g. Antonu Šnidovniku: Hvala!

¹³ Avgust Pirjevec, Levstikova pisma, str. XII.

¹⁴ »Ljubljanski Zvon« 1925, str. 596—603 (Avgust Zigon).

¹⁵ Tako je svoj spis označil Trdina uredniku Levcu pod rokopisom te »povestke«.

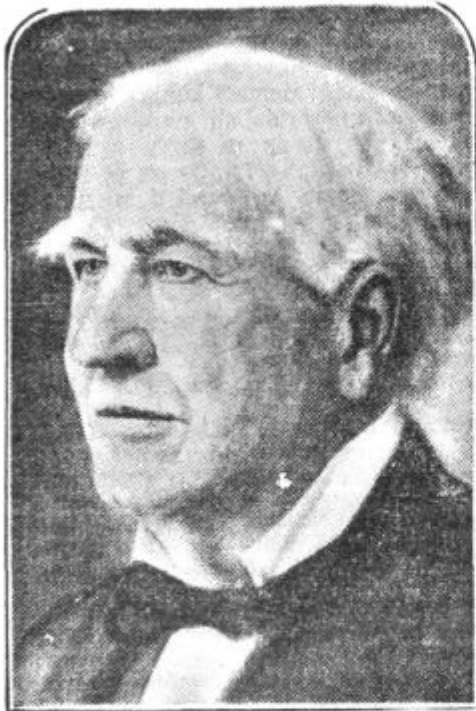
Puškin in Gruškin

A. Gruškin v Leningradu je napisal knjigo o največjem ruskem pesniku, hoteč pridobiti Puškina za proletarsko slovstvo. »Pri njem najdeš veleumno slutnjo o pomraku kapitalizma, preroško videnje drugega vesoljnega potopa, ko se bodo uprli in se maščevali solze, znoj in kri, preliti na ukaz kapitalizma.« Tamkajšnji slovstveni zgodovinar A. Gorbačev, strokovnjak v proletarski književni kritiki, je spisai uvod, kjer pravi, da so Gruškinove razlage sicer pretirano drzne, njegovo izražanje preostro, njegovi zaključki pre nagljeni, vendar pa delo zasluži resno upoštevane. Pri vsem tem je odločilna ruska kritika Gruškinovo knjigo zavrgla kot poskus z neprimernimi sredstvi.

Mesto bodočnosti

Naslednji članek je eden izmed zadnjih, ki jih je izročil pokojni Edison javnosti.

Mesto bodočnosti bo velikanski, na tehniških podlagah osnovan organizem. Bo pa hkrati tudi več kakor samo kraj, zabasan s stroji in raznimi drugimi tehničnimi napravami. Tehnika se bo poznala že v

Thomas Alva Edison

na tihu mesta in v razporeditvi okrajev, ki bo taka, da bo kretanje prebivalstva udobnejše in manj zamudno. Avtomobili so povzročili v mestnem prometu velik preokret. Že zdaj se prevaža več vsakovrstnega blaga kakor kdajkoli poprej. Ob pogledu na vse tiste vlake, tovarne avtomobile, parnike in druga prometna sredstva, se človek začuden vprašuje, od kod prihaja vse to in kam je namenjeno, pa čemu vse to vrvenje?

Tovorni promet je izmed najtežjih problemov, s katerimi se morajo baviti velemesta. Zaradi dragocenosti blaga je vrednost vse te robe veličanska in je zaradi tega vsako zakasnenje med prevozom silne važnosti, zakaj blago žre obresti minuto za minuto. Mnogo ljudi

na to nikoli ne misli. Vse človeštvo jako malo misli vnaprej. Po navadi zre kakor začarano v čuda današnje dobe. Poprej še ni bilo tako težko gledati v bodočnost, ker je bilo vsaj časa dovolj. Kakor se večina lahko še spominja, so bila stara mesta zgrajena za konje in pešce, a niti teh ni bilo preveč. Ozke ceste in tesne ulice so zadoščale za takratni promet. Toda nekaj je že takrat bilo na pragu, kar stari graditelji mest niso mogli predvidevati. Prišel je avtomobil. Toda niti zdaj si povprečen človek še ni mogel zamisliti, kakšen prevrat se prav za prav pripravlja. Avtomobile so imenovali »vozove brez konj«. Marsikdo izmed nas se še spominja, kako so se zbirale pred njimi gručice radovedno zijajočih ljudi. Nagli porast mest je v veliki meri posledica avtomobila. Zaradi tega je avto sokriv današnjih prometnih problemov, ki smo jih začeli zdaj šele komaj proučavati. Avto nas je iznenadil čisto nepripravljeni.

Prometno vprašanje bo nedvomno eno najtežjih, s katerimi si bomo morali beliti glave, če bo tekel razvoj naprej in bodo rastla poslopja kakor zdaj. Če opazujem prometnega stražnika pri njegovem poslu, se mi vselej zdi, da spušča premalo ljudi naenkrat v obeh smereh mimo sebe. Sistem svetlobnih signalov je morda v teoriji pravilen, toda kjer je promet posebno velik, bi morali biti svetlobni signali brezpogojno prilagojeni drug drugemu. Prav verjetno je, da se nam bo zdelo nekoč križanje velikih prometnih žil prav tako nesmiselno, kakor križanje železniških prog. Prometne statistike so pokazale, da se zgodi največ nesreč, ki jih je treba beležiti na račun pešcev takrat, kadar zavijajo vozila okrog vogalov. Tudi pešcem smo še dolžni nekaj obzirnosti.

Če bi ležale vse ceste, držeče v isto smer na nižjem nivoju kakor ceste, ki drže prečno, bi bilo vprašanje vogalov deloma rešeno, ker bi prečne ceste premostile podolžnice. Nastalo bi na novo pereče vprašanje, kako preskrbeti zadostno število prehodov med sistemom podolžnih in prečnih cest. Prenpričan sem, da se bodo počasi izobrazili strokovnjaki, ki nam bodo ustvarili sistem tako zvanih ekspresnih in pomožnih cest. Poglavitna napaka, ki smo jo zagrešili pri gradnji mest in urejevanju

mestnega prometa, je bila ta, da nismo mnogo problemov prepustili matematikom. Le matematik more reševati prometna vprašanja. Če znaša vsebina neke steklenice toliko in toliko in če premore njen vrat neko določeno količino, potem bo matematik lahko takoj dognal, kako naglo se lahko izprazni steklenica. In zaradi tega bo po moji sodbi le matematik prometni policist bodočnosti.

Zastajanje cestnega prometa v New Yorku povzroča tako neverjetno veliko izgubo denarja, da si jo težko predočimo s številkami. Ni težko preceniti, koliko velja, če mora en sam tovorni avto z dragim šoferjem in z dragoceno robo naložen, eno samo uro čakati na cesti. Zdaj si pa predstavljajmo, koliko ur se izgubi na ta način v New Yorku vsak dan. Današnji promet pa ima poleg zapravljenega časa in denarja še drugo senčno plat. V mislih imam stalni tribut človeških žrtev, ki ga zahteva slabo urejeni promet. Večino človeških žrtev bi si prav lahko prihranili z nekoliko preudarnosti in obzirnosti do pešcev. Naglo prevažanje potnikov je vsekakor še važnejše od naglega prevažanja blaga. Zastajanje tovornega prometa je škodljivo, toda še resnejše posledice utegne imeti oviranje pešcev.

Zračni promet bodisi za prevažanje ljudi kakor tudi tovorov se bo nedvomno še zelo razvil, toda v mestnem prometu po vsej priliki nikoli ne bo igral glavne vloge. Nekdo je zračunal, da povrne stroške zračne pošte že zmanjšanje obresti, ki se dosežejo s hitrejšim prevažanjem denarja po zraku. Dolar, ki je teden dni na potu, teden dni ne dela. Vsak brezposelni dolar pa pomeni izgubo. Če pride po zračni pošti denar v 48 urah iz San Franciska v New York, znači to prihranek treh dni napram železnici, ki pripelje denar šele v petih dneh. Nagel transport je največje važnosti za vse človeštvo in vsaka prometna ovira se mora beležiti pod žalostne posledice slabe uprave, ki se občuti po mestih.

V mestu bodočnosti bo velikanskega pomena zračni potniški promet. Prej ali slej bo prodrli helikopter-letalo, ki se lahko giblje s poljubno hitrostjo v vodoravni smeri, prav tako kakor navzgor ali navzdol. Ni treba imeti nosebno žive fantazije, da si človek lahko predstavlja, kako bo poskočila vrednost streh v vseh tistih delih mesta, kjer imajo ljudje največ opravka, čim dobimo helikopterje. Seveda se bo z njimi razvila tudi no-

va vrsta prometnih nesreč, ki jih pa za zdaj še nima pomena prerokovati. O njih bomo že pravočasno zvedeli, kadar pridejo. Nikakor pa te nesreče ne bodo odvrnile ljudi od uporabe novih potovalnih letal, zakaj letala bodo pomenila brzino, ki jo bo prebivalec mest bodočnosti največ potreboval.

Ne dvomim, da bo treba v kratkem prepovedati gradnjo novih nebotičnikov v tistih mestnih delih, ki so že zdaj preobljudeni. Če bo n. pr. New York tudi v bodoče dovoljeval zidanje nebotičnikov, kjer stanuje v enem samem toliko ljudi kot v malem mestu, utegnejo nastati zelo neprijetne posledice.

Če hočejo prebivalci vseh teh nebotičnikov priti istočasno na cesto, ali pa v urade, kjer imajo delo, mora nastati po okolišnih cestah taka gneča, da bo zastal sploh vsi promet, kar pomeni za vsakogar samo izgubo časa. Čas je edini kapital, ki ga vsak človek ima in edino imetje, ki si ga ne bo pustil vzeti. Nevarnost, ki nam preti od nebotičnikov, če se bodo gradili tako neomejeno kakor doslej, je samo potrata časa namestu štednje. Ta nevarnost se bo na vsak način uresničila, če ostanejo ceste kakršne so, nebotičniki ob njih pa se bodo pomnožili. Pri nebotičnikih me preseneča okoliščina, da se n jih strehe tako malo izrabljajo. Prepričan sem, da se bo ta reč čisto spremenila. Zračni promet bo obrnil vso našo pozornost na strehe.

Ropot spada med one spremljevalce prometa, ki nenehoma rastejo z velikostjo in preobljudenostjo mest. Nedvomno bo postajal ropot vedno silnejši. Skoro gotovo bodo cestne železnice povsod nadomestili avtobusi, ker se lažje prilagode cestnemu vrvežu. Avtobusi bodo povzročali mnogo manj ropota, kot cestne železnice, pri katerih teko jeklena kolesa po železnih tračnicah, toda ta prednost se bo skoraj popolnoma izgubila v večjem številu avtobusov. Mimogrede rečeno, pa ne verjamem, da bi bil ropot škodljiv. Ropot sicer zmanjšuje ostrost sluha, toda v mestih ljudje itak ne potrebujemo tako ostrih ušes, kakor divjaki v pragozdovih, kjer vsaka odkrehnena veja in vsako poklanje dračja že nekaj pomeni. Zaradi tega me cestni trušč bodočih velemest prav nič ne skrbi. Ljudem ga ne bo težko prenašati brez nosebne muke. V slošnem ljudem ne bo povsem upronastil živčevje. Čeprav bo morda v prehodni dobi marsikdo precej trpel zaradi nje. Narava že ve, kaj dela, če zmanjšuje ostrino sluha v isti

meri, kakor narašča trušč. Jaz sem že od otroških let naglušen in sem zdaj bolj gluha kakor kdaj prej. Ulični ropot me niti najmanj ne moti in lahko se nemo-teno sprehajam po Broadwayu, kakor drugi ljudje v najidealnejši gozdni tišini. Ta reč mi je vselej koristila, ker me je ubranila mnogih motenj in naporov. Moji živci so v najboljšem stanju. Dostikrat so dejali ljudje: »Edison nima živcev.« V resnici pa imam prav tako razpletene in občutljive živce, kakor drugi ljudje, toda mojih ne mori večni ropot. Mimo tega pa sem v svoji naglušnosti le malo na boljem napram povprečnemu meščanu z otopelim sluhom. Saj navada na ropot ni nič drugega kot napredujoča oglušelost. Meščanu bodočnosti bo vse eno, ali bo stanoval v najtišjem ali pa v najnemirnejšem okraju, ker bo že narava preskrbela, da bo toliko oglušil, da bo zlahka prenašal najhujši trušč prometa. Ta pojav imenujemo prilagajanje okolici in je to dobroto narava naklonila prav vsem stvorom.

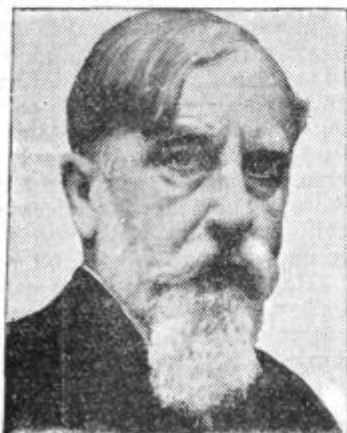
Slednjič je treba upoštevati možnost, da bomo morali nekoč v mestih bodoč-

nosti reševati tudi probleme mestne uprave na znanstveni podlagi. Tega dejstva se povsem zavedamo, a ga za zdaj še ne izkoriščamo. Poklicni župan bi si kot specialist na področju mestne uprave gotovo prizadeval, da bi dobilo mesto, ki je pod njegovim varstvom, strokovnjaško, na znanstveni podlagi izbrano, izvežbano in vođeno policijo, zavedajoča se nalog, ki jo čakajo, in ki jih mora tudi rešiti. Le s tako policijo bo mogla Amerika rešiti problem zločinstva. Ko sem nekoč razmišljal o teh vprašanjih, se mi je posvetilo, da civilizacija prav za prav ni nič drugega, kot na nekem kraju zbrana množica ljudi — plus en policist. Toda ta policist mora biti produkt smotrenega treninga. Trgovina in industrija v Ameriki morata tudi venomer reševati probleme, ki niso nič lažji od vprašanja policije in vendar jih zlahka zmagujeta, ker se opirata na znanost. Brž ko se bodo začela tudi upravna vprašanja mest reševati na enako inteligen-ten način, bodo izginili mnogi problemi kar sami od sebe.

DNEVA NE POVE NOBENA PRATKA

Arthur Schnitzler

Na Dunaju je umrl tudi pri nas dobro znani pisatelj in dramatik Arthur Schnitzler. Opisoval je predvsem erotične probleme, ki so bili in so še »odvratni« maršikomu, kakor to zahteva bonton in javna morala.

Vsako ljubavno razmerje ima tri stadije: prvega, v katerem smo srečni medsebojno tudi v molku, drugega, v katerem se molče medsebojno dolgočasimo in tretjega, v katerem se postavi molk med ljubeča kakor hudoben sovražnik.

Ni erotičnega razmerja, v katerem ne bi ljubimca zmerom čutila resnice in zmerom verovala vsaki laži.

Ti si razumeš? Ti si odpustil? In po zabili? Kakšen nesporazum! Samo ljubiti si prenehal.

Človeku je prisojeno, da skuša v nesreči drugega najti kar največjo lastno krivdo, v svoji nesreči pa samo usodo.

Pavel Birjukov

V Zenevi, kjer je bival od l. 1903., je preminul 71-letni Birjukov, prijatelj in sodelavec L. N. Tolstega. Čeprav generalov sin in sam pomorski častnik, se je odrekel vsem plemiškim pravicam, da bi po Tolstem živel kot preprost kmet. Mnogo časa je žrtvoval založništvu, ki ga je osnoval veliki mislec, in se živahno bavil z duhoborci, ki jih je 6000 preselil v Kanado. Ker so ga preganjali zaradi njegovega delovanja, se je nastanil v Onex-u na Švicarskem, kjer je zasnoval muzej Tolstega. Po prevratu je postal upravitelj podobnega muzeja v Moskvi. Boljševišvo ga je razočaralo, zato je vnovič zapustil Rusijo. Njegov življenjepis Tolstega v štirih zvezkih je preveden na več jezikov.

Fr. Seunig

Pot do narodnega blagostanja

Opogojih za doseg večjega narodnega blagostanja in udobnejšega življenja najširših plasti naroda so pri nas razširjena pogosto prav napačna naziranja. Vsaka država stremi za tem, da bi svojim državljanom omogočila boljše življenje, zato pa je potrebno, da si je vsak državljan na jasnem, s kakšnimi sredstvi moremo doseči ta smoter.

Pravijo, da je Jugoslavija po naravi bogata dežela, da ima ogromne neizkoriščene rudninske zaklade, vodne sile, obsežne gozdoove, ter večinoma zelo rodovitno zemljo. Tudi narod je delaven in vztrajen. In vendar smo v primeru z mnogimi zapadnoevropskimi državami revni in zaostali. Kaj je temu vzrok? In kakšna so pota, ki nas vodijo do udobnejšega življenja.

Narodno gospodarska veda je že davno spoznala, da blagostanje naroda ne izvira samo iz naravnih zakladov posamezne dežele. Tu je potrebno še nekaj več in sicer vztrajno in pravilno organizirano delo na temelju modernih produkcijskih sredstev. Med delom in delom je pogosto velika razlika. Mnogi ne morejo razumeti, zakaj dobi na primer delavec v velikih zapadnih državah, zlasti pa v Ameriki, za svoje delo neprimerno višjo plačo, kakor naš delavec za isto delo. V napačnem presojanju vzrokov in posledic se večinoma iščejo vsakovrstni krivci. Le malokdo pa upošteva, da ameriški delavec v istem času in pri enakem trudu naredi mnogo več, kakor naš delavec. Zakaj? Zato, ker mu moderni stroj v zvezi s premišljeno organizacijo dela odvzame mnogo postranskega dela in mu omogoča, da pri enakem trudu lahko mnogo več naredi, kakor naš delavec v zaostalih obratih brez potrebnih pripomočkov. Seveda pa je potrebno, da je ves produkcijski aparat v državi smotreno organiziran, da se doseže čim večji in praktični uspeh dela, sicer tudi posameznik z dobro organizacijo dela ne bo dosegel pravega uspeha.

Vsa produkcijska moč, ki leži v produkcijskih napravah, v produkcijskih

sredstvih, se v narodnogospodarskem smislu imenuje kapital. Splošno se v tem izrazu vidi vse kaj drugega kakor to, kar izraz dejansko pomeni. Če torej nadalje govorimo o kapitalu, tedaj ne smemo pri tem izrazu misliti na lastnika produkcijskih sredstev, temveč le na sama produkcijska sredstva. Ako hočemo dvigniti naše narodno blagostanje, moramo povečati in izpolniti našo nacionalno proizvodnjo. To pa lahko povečamo in izpolnimo le tedaj, če ustvarimo nova in izpolnimo obstoječa produkcijska sredstva, če ustvarimo nov kapital.

Pri tvorbi kapitala pa se pričenjajo naše težave. Kapital se ne da ustvariti iz nič. Za to je potrebno, da se odrečemo možnosti porabiti svoje dohodke, z drugimi besedami, da štedimo. Če ves denar, ki ga zaslužimo takoj zapravimo ali celo zapijemo, si ne bomo mogli nikdar ustvariti temeljev za udobnejše življenje. Kar velja za posameznika, velja tudi za gospodarstvo vse države. Za boljše bodočnost našega naroda ni tolike važnosti, da si ustvarjajo prihranke oni, ki že imajo premoženje, kakor da prispevajo k tvorbi kapitala najširše plasti naroda. Pri nizkih dohodkih, ki jih imamo, je to sicer težko, vendar ni neizvedljivo. Če malo pogledamo naokrog, vidimo, da se najbolj uspešno dviga narodno blagostanje tam, kjer je smisel za štednjo ukoreninjena v najširših plasteh naroda. Francija si je na primer pridobila le zato tako velik političen vpliv in kot posojilodajalka vsej Evropi tudi tako odlično gospodarsko pozicijo in moč, ker smisel za štednjo v narodu ni nikjer drugje tako razvita, kakor pri Francozih. V pravilnem spoznanju pomena narodne štednje polaga tudi naša država največjo važnost na to, da smisel za štednjo zajame najširše plasti naroda.

Široko razvita štednja v narodu bo tudi prinesla od tega, da se ne bodo vsa produkcijska sredstva zbrala v rokah malega števila posameznikov. Da to ni neizvedljivo, nam priča že primer naše dravske banovine. Po svojih sred-

stvih, s katerimi razpolaga, je slovensko kreditno združništvo danes močnejše kakor vse slovenske banke skupaj. Slovensko kreditno združništvo pa predstavlja v prvi vrsti denarno moč kmeta, ki si je to moč ustvaril z vztrajnim štedenjem, čeprav ni zemlja, ki jo obdeluje posebno rodovitna. Koliko več možnosti ima torej za štednjo narod v drugih bolj rodovitnih pokrajinah naše države, zlasti če bo sedanja kriza v kmetijski produkciji popustila.

V interesu izboljšanja našega narodnega blagostanja ima naše gospodarstvo izvesti še velike naloge, katerih izvršitev pa bo odvisna le od obsega, v katerem se bo razvila štednja v obliki zbiranja prihrankov med narodom odnosno tvorba kapitala. Če hočemo sebi v prid izkoristiti bogate zaklade, ki nam jih je poklonila narava, tedaj moramo napeti vse sile, da ustvarimo za to potrebne produkcijske pripomočke in ves produkcijski aparat. Če pa ne bomo sami ustvarili tega kapitala, bo dobiček odnesel tujec v inozemstvo. Od naših žrtev za boljšo bodočnost pa je odvisen tudi ugled naše države v mednarodni politiki, kajti politična moč vsake države raste sporedno z gospodarsko močjo.

V prihodnjih desetletjih bo moral naš narod doprinesiti v odrekranju in samozatajevanju še velike žrtve. Prebivalstvo Jugoslavije se hitreje množi, kakor v pretežni večini ostalih evropskih držav. Od leta 1921 do letošnjega leta se je prebivalstvo Jugoslavije pomnožilo od 11.930.918 na 13.930.918, torej za skoro dva milijona. Z gotovostjo lahko računamo, da se bo naše prebivalstvo tudi v prihodnjem desetletju pomnožilo za najmanj 2 milijona. Že letošnje ljudsko štetje je pokazalo, da je pretežni del tega prirastka prebivalstva prišel v mesta in industrijske kraje, ker v kmetijstvu, odkoder se v največji meri rekrutira, ni našel možnosti za preživljanje. Če hočemo temu velikemu prirastku prebivalstva ustvariti možnosti za zaposlenje v novih industrijskih in obrtnih podjetjih in če hočemo vrhu tega v svrhu večje produktivnosti posameznika modernizirati obstoječe obrate ter ustvariti potrebna prometna sredstva, tedaj bomo morali pri izvrševanju te naloge vsi sodelovati v odrekranju in štedenju, kajti drugače bomo ustvarili komaj to, kar je potrebno, da naraščajočemu prebivalstvu nudimo le oni bori kruh, ki ga sami sedaj uživamo.

Stroj za mrzlico

Da je mrzlica bolezenski pojav, torej zlokooben, o tem so zdravniki in bolniki preverjeni že tisočletja. Po njeni jakosti se ceni nevarnost bolezni. Kaj pa je prav za prav groznica? Vzrok? posledica? simptom? Kako nastaja? Kako je ravnati z njo? Skoro 2500 let, od Hipokrata, se razpravlja o tem. Splošno se danes priznava, da vročico ali vsaj hipertermijo povzroča boj med bolezenskim činiteljem, mikrobom, strupom itd. in obrambnimi življi v organizmu. Ta boj se ne vrši brez notranjega dirindaja, t. j. brez napora, brez dela, ki se izraža kakor vsako delo s povečano toploto.

S tega vidika bi treslica pomenila nekaj dobrega in po pameti bi jo morali pospeševati, ne pa pobijati. Tako je pravoverna medicina dolgo mislila in se na vse kriplje branila pomirljivih sredstev zoper zimnico. Šele na posredovanje kralja Ludvika XIV., ki se je zanimal za sleherni javno stvar, je medicinska fakulteta v Parizu nerada dala kinkini domovinsko pravico. Še danes mnogi lečniki štejejo klin bolj za razkužilo, raztrov in mikrobomor nego za preprosti pripomoček pri znižanju temperature. Odtod je bil samo še korak, da so pričeli rabiti vročico kot lek.

L. 1918. je Wagner von Jauregg pred-

lagal, naj bi se pri splošni ohromelosti vcepila bolniku lahna mrzlica, n. pr. malariska. Uspeh te paradoksalne metode je bil tolikšen, da se malariaterapija danes že povsod izvaja. Specifični zajedavec, ki povzroča paludizem ali močvirsko mrzlico (malaria), je namreč bojevitejši nego treponema pallidum, povzročitelj splošne mrtvičnosti: oni več zaleže pri lečenju nego mrzlica. Na tej poti so drugi zdravniki zasnovali piroterapijo: kužne kalle se nevtralizirajo z umetnim pregrevanjem telesa. Ta obrambna hipertermija se doseže bodisi z vročimi kopelmi ali z vbrizgavanjem kemičnih soli oziroma beljakovin. Ti raznoteri načini, kolikor toliko neprijetni ali nevarni, se niso čez mero udomačili. Iskati je bila treba boljega.

Takisto je ameriški doktor W. R. Whitney pričel upoštevati dolgo neznano učinkovitost Hertzovih valov. Napravil je nalašč za ta namen aparate, oddajajo kratkih valov, ki se dajo ravnati po volji in menda čudovito delujejo. Ti prietogeni — pregrevniki — ki jih imajo že nekaj na Francoskem, so na koncu koncev pravi stroji za vročico... Sam Branly, da ne govorim o Hipokratu ne bi bil menda nikoli slutil tega (Glej tudi »Umetna mrzlica«, Zis, knjiga 9, str. 14.) E. G.

še en „koridor“

Nemčija se silno pritožuje zoper poljski koridor, ki loči Vzhodno Prusijo od ostale Nemčije, dasi ima njen promet z odrezano deželo ne samo popolnoma neovirano morsko pot, marveč tudi svoboden prehod preko poljskega ozemlja brez kakršnih koli ovir in omejitev. Poljska posest »koridorja« pa je utemeljena s tako tehtnimi narodnimi, gospodarskimi in političnimi razlogi, da je spričo teh nemška zahteva po vrnitvi kašubskega ozemlja ab-

surdna. Nemčija poudarja nemožnost položaja, dasi so v sami njeni notranjosti stoletja obstojala nemška specialiteta enklav, t. j. krajev, ki so bili teritorialno ločeni od države kamor so spadali. Po uedinjenju Nemčije ta razkosanost seveda ni imela več prejšnjega nevzdržnega značaja, vendar pa se je primer slične odrganosti od državnega teritorija ohranil do današnjega dne, ko se Nemčija pripravlja, da odstopi košček svojega ozemlja Švici.

Gre za nemški enklave Büssingen, ki leži od vseh strani obdan od švicarskega kantona Schaffhausena. Stoletja leži ta mali otočič nemške suverene posesti v švicarskem ozemlju in vso to dobo niso nemške oblasti mogle do njega, drugače nego preko švicarskega teritorija ali po Renu, ki je na tem mestu tudi švicarska reka. Mestece Büssingen leži na vzhodu kantonskega glavnega mesta Schaffhausena ter je dalo že čestokrat povod za incidente med obema državama. L. 1849. med nemško revolucijo je na švicarska tla zbežalo do 10.000 političnih beguncev iz Nemčije, med temi vodje gibanja Karl Vogt, Soldan, Brentano, Goegg, Struve in drugi. Nemčija je za njimi poslala četo hesenske vojske, ki se je oborožena peljala po švicarskem delu Rena ter se izkrcala v Büs-

singenu. Vlada helvetske republike se je uprila tej žalitvi švicarske suverenosti, spravila je na noge 24.000 mož in obstopila Büssingen. Hesenska četa je bila ujeta in je lahko odšla iz Büsingena šele, ko je Nemčija sklenila vojaško konvencijo s Švico. Nemške čete so sicer z orožjem odšle do meje, vendar jih je vso pot spremljevala švicarska vojaška sila.

Ker slikajo Nemci sedanji poljski »koridor« kot gorostasnost prvega reda in ugotavljajo, da na vsem božjem svetu še ni bilo slične razmejitev, kakor jo je uveljavil versailleski »diktat«, so jih nekatere bistre glavice spomnile na Büssingen, ki ima kljub svoji neznatnosti vendarle značaj precedenčnega primera. Naenkrat pa ta stoletni enklave Nemcem ne hodi prav, zato nekateri resno razpravljajo o možnosti, da Nemčija Büssingen odstopi Švici. Vendar je več ko verjetno, da do tega odstopa gotovo ne bo prišlo.

V ostalem pa nima Švica samo na tem mestu tako zapletenih meja, marveč potekajo nje meje v nasprotstvu z vsemi zemljepisnimi in gospodarsko-prometnimi zahtevami razen pri Schaffhausenu tudi pri Ženevi, pri Luganu in drugod, o čemer nas prepriča že površen pogled na zemljevid Švice. Teh meja pa ni ustvarila zlonamerna hudobnost, ki jo nemški šovinisti pripisujejo tvorcem versailleskega miru, marveč zgodovinski razvoj. S tem se je treba pač pomiriti, pa naj je nekaternikom to še tako težko.

Pot od ust do želodca

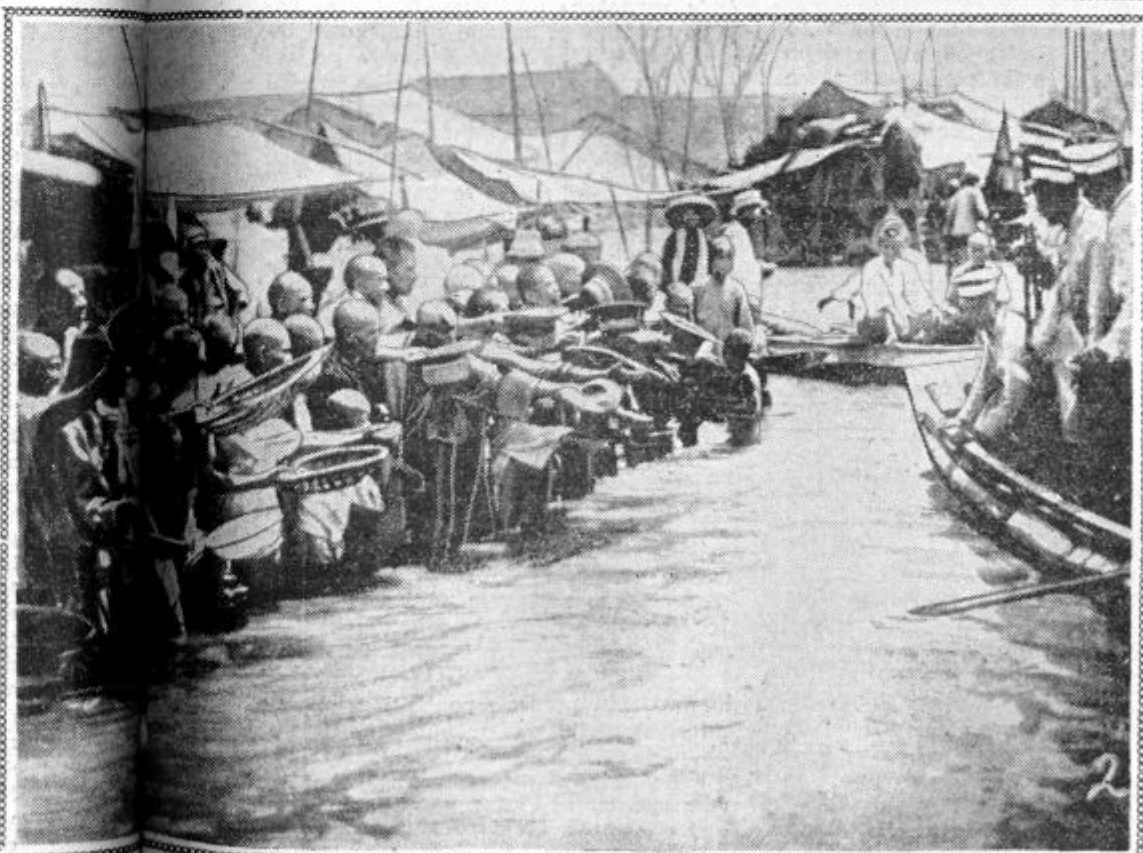
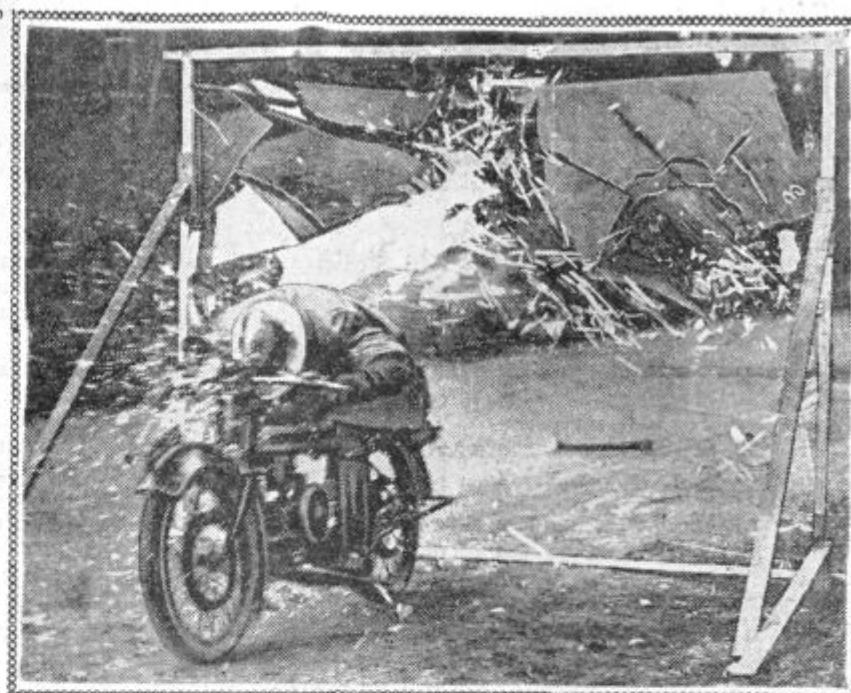
Mehanika požiranja hrane je že od nekdaj zanimala fiziologe, vendar je pa šele moderna röntgenoskopija do kraja pojasnila potek tega dejanja. Požiranje spada med nehotena gibanja. Brž ko pride kak grizljaj ali kako drugo tuje telo na koren jezika, ga s prevrženjem grla avtomatično potegne v goitanec in porine k začetku požiralnika. Tod pa začne neko samovoljno krčenje požiralnika, ki se ga ne zavedamo in ki potiska grizljaj v želodec. Sama prisotnost zalagaja avtomatično sproži delovanje mišic, ki se za zalogajem krčijo, tako da ga rinejo vedno globlje, dočim pred njim ohlapnejo, tako da ima gladko pot nizdol. Na ta način si tudi lahko razlagamo, zakaj lahko požiramo leže ali pa celo na glavi stoječ. Da pride zalogaj iz požiralnika v želodec, potrebuje nekako pol sekunde, tekočine pa še manj.

SLIKE IZ ŽIVLJEVA IN VETA

Levo zgoraj: Pariški ognjen čistijo vna-
njost znane katedrale Notre-Dame v Parizu.
— Spodaj: V londonskem cirkusu
so napravili »snežno palačo« mogočnimi
Alpami (slikanimi na stenah) z umetnim
snegom na tleh, kjer uživajo alpske
radosti v popolni smučarski opreml.

Desno zgoraj: Najnovejša modnost je
»sport«, ki ga uganja Ang Harry Lou-
raine, ki se zaleti na močnem kolesu z
90 km hitrostjo v stekleno. Spodaj:
kitajsko vojaštvo dovaža tihinih najpo-
trebnejši živež nesrečnemahvalstvu v
poplavljenem ozaj.

Jacques Cézembre

V oblasti opičjakov

V JUŽNI AMERIKI BIVAJO OB GORENJEM ORINOKU ŠE MALO ZNANA PLEMENA KRUTIH OBICAJEV. JUNAK TE DOGODIVSCINE SI JE OHRANIL V NEIZBRISNEM SPOMINU LJUDI-OPICE.

Ilustrira Fran Skodlar

Po svetu blodi dandanes nova vrsta lovcev, katerih potrpežljivost, vztrajnost in srčnost je premalo znana občinstvu. Lovijo pa lepe žive podobe: njim gre za hvala za velike in poučne filme kakor tudi za čudovite spise o zanimivem prirodznanstvu, ki razkriva navade divjih zveri po stegah, ptičev v gnezdu, rib v morskih globinah. Neustrašeno kljubujejo snegovom na Andih, pogubnemu soincu v Afriki in kužnosti malajskih močvirij, da se preživljajo. Strastno ljubijo svoj poklic in svojo umetnost. Na vrhunce ne lažijo zaradi rekorda. Ne izpostavljajo se tigrovim in panterjevim krempljem, da bi njih ime zaslovelo. To so nesebičnejši.

Moj stari prijatelj Robin spada v to slavno falango. Kadarkoli mi je dano veselje, da se z njim pomenkujem, se prav redko primeri, da ne bi v razno-terem razgovoru omenil kake svoje prigode iz pokrajine, ki jo vobče svet pičlo pozna. Ni pa mi še razodel, kakšne nadloge so ga v mladosti privedle do tega, da se je zanimal za živali.

Prej ko je zalezoval travojedce in me-sožerke s pripravo za snimke, da bi ka-zal njih šege in navade na platnu v ki-nu, jih je Robin dolgo sledil s puško v

roki, bodisi zaradi njih kože ali zaradi zobovja, ali pa da bi jih žive lovil ter pošiljal v Hamburg, kjer je velika tr-govina z zvermi.

»Kako!« je rekel ondan, »o svojih za-četkih vam še nisem pripovedoval... To je golo naključje, kajti na prvem potovanju se mi je pripetila jako čud-na, če ne najčudnejša od vseh mojih pustolovin pri divjakih. In vendar je vse moje življenje od enega konca do drugega pravi roman.

Kakor veste, sem se rodil v La Bri-eji.* V detinstvu sem se klatil po hostah in potih, obraslih z robidjem, koder po-jo ptice. Temu se moram zahvaliti, da sem se jel še čisto mlad zanimati za čuda raznotero živalstvo. Rad sem ne-gibno in tiho za grmom prisluškoval te-mu, kar se tako netočno naziva poljski molk, da sem opazoval žuželke, prežal na podlasice in na mačke potepljivke.

Moji starši so bili ubožni. Oče se ni krčil, da me izroči ravnatelju sejmarske menažerije, ki se je razkazovala v so-sednem trgu. Bilo mi je trinajst let in še sanjalo se mi ni, da bom poslej vse svoje dni prebil med zverjadjo. Pet let sem tako kolobaril po Franciji, Španiji, Italiji, Belgiji in Nemčiji, vardevajoč divje živali. Potem pa sem stopil kot paznik v slavni zverinjak Hagenbeckov v Hamburgu. Ondi sem preživel blizu deset let ob dobrem zaslužku. Svoj po-klic sem vršil z veseljem, zato sem dan na dan bolje spoznaval šege zverin.

*

Sanjaril sem o tem, da bi odrinil v daljne dežele, kamor hodijo zverinarji, da se založe z blagom. Štel sem 28 let, ko mi je bilo dano, da sem uresničil ta sen in se vkrcal proti Južni Ameriki z lovci bi se se namenili tja po nime ali kaguarje in posebno po tiste veličastne ptice, ki imajo sijajno perje

* La Brié, star izraz za pokrajino se-vernovzhodno od Pariza, sedaj departement Seine-et-Marne. Sluje po žitu, siru in ro-žah. Op. prel.

Z veselimi tovariši sem tedaj križaril celih osemnajst mesecev po Andskem pogorju in po Brazilskih gozdih. Uspeh naše odprave je bil izvrsten in listnice so se nam obilo napolnile. Zato sem sklenil, da se ne vrnem z ostalimi v Evropo, pač pa da poskusim svojo srečo na opasnem, a privlačnem potovanju.

Malo potnikov je prodrlo v osrčje Južne Amerike. Kdor hoče od Tihega oceana do Atlantika, mora po Amazonki, ali pa po raznih potokih navzgor, oziroma niz vodo. Po dolgem, namreč od severa proti jugu, nihče še ni potoval.

Zelja, da izvedem ta naporni pohod, se me je polastila. Prigode me mičejo in nekaterikrat sem sanjari o tem, da bi proniknil v skrivnostne Selve, raziskovalcem neznane pokrajine. Čolnarjenje me od srca veseli, torej nič lažjega kakor pluti po rekah.

Proučil sem južnoameriško vodovje z vsemi razrastki, ki prepregajo vso površino te celine. Začrtal sem si pot v zemljevid. Nakana se mi je zdela precej lahka. Sklenil sem jo mahitati proti Orinoku in potem z njim do stoka z reko Negrom. Ta bi me peljala v glavno strugo Amazonke. Veletok Tokantins bi me potlej spravil do Paranskega virja in poslednja voda bi zanesla mojo barčico proti Atlantiku. Svoje lahko plovilo bi moral prenašati na primeroma majhne daljave, sicer bi pa plaval s strujo. Vse to se da kaj lahko izvršiti — na papirju. Tačas niti oddaleč nisem slutil vseh prevratov, ki so me čakali.

Dospevši na otok Trinidad, sem se vkrcal na parniček, ki me je odpeljal v Bolivar na bregovih Orinoka. Tretja ladja me je prinesla v Atures, majhno pučbo ali selo nekoliko više ob reki. Na tem mestu je njen tok pretrgan z vrsto brzic na dolžini 10 km. To pot sem napravil peš in spremila sta me dva nosača, ki sta mi krčila prehod skozi goščo bujnega rastja. Še dalje se mi je po napornem pogajanju posrečilo, da me je spremljal indijanski mestic, ki je imel »kanot«, čoln iz izdolbenega drevesa, tako čvrst ko lahek. S seboj sem imel kodak, izvrsten vinčester* in pošteno zalogo streliva.

Kanot je počasi polzel naprej. Juan (tako sem bil krstil »mešanca«) je kretal eno veslo, jaz pa sem samodejno

* Henry Winchester je 1866 izumil puško na več nabojev z magazinom v sprednjem oblesu. Op. prel. šteno zalogo streliva.

posnemal umerjeno gibanje svojega tovariša.

Držala sva se obrežja, da bi se ognjela presili stržena. Okoli poldne sva precej dolgo počivala na blazinjaku od zelenjave. Ponoči sva razpela visečo mrežo med dvema drevesoma v taki višini

od tal, da sva bila varna gozdnih prebivalcev. Včasih sva potovala tudi ponoči ob sijaju zvezd, ki so izredno svetle po teh krajih.

Nobena reč ni tako prijetna kakor na ta način smučati v somraku, kamor tedaj pa tedaj zvezde begotno posvetijo. Tišina je presunljiva in prenekikrat sem strepetal, ko sem iz bližnje šume začul vreščanje opic ali pa stokanje čudne ptice, ki jo Španci imenujejo »alma perdida«, pogubljen duša.

Za presno hrano nisva bila nikoli v zadregi in vendar mi ni bilo nikdar aporabiti karabinke.

Juan je bil spreten ribič in ni ga bilo njemu enakega, če je bilo s sarbakano* ubijati papige in opice.

Opčke so dajale odlično pečenko, čeprav se mi je, po pravici povedano, njih meso malce gnusilo. To pa zaradi podobnosti z otroškim telesom.

Tako sva plavila več dni. Tu pa tam je Juan privezal jadrce na koncu svojega čolna, kadar je bil veter ugoden.

Kdaj pa kdaj se je pojavil uboren »caserio« ali stan, čigar prebivalstvo po vsem videzu ni imelo drugega posla, kakor da se je gugalo v nihalkah, razen ako je pobijalo zajedavce, ki so ga žrli.

Zvečer se mi včasih ni dalo dolgo zaspati. Vedno se mi je zdelo, da vidim v temi neko svetlikanje, ki ga je spremljalo vznemirljivo vreščanje.

Nazadnje pa me je spanec le premagal.

Neko jutro sem osupel opazil, da ni Juanove mrežnice poleg moje. Moja puška je izginila.

* Arabska beseda za puhalico, dolgo cevko, skozi katero s pihom mečeš grah, prstene kroglice itd. Op. prel.

Moj drug je bil gotovo na lovu. Klical sem ga, pa nobenega odgovora. Stel sem k reki, čolna pa nikjer!

Od skrbi me je spreletela zona.

Je li Juan pobegnil z mojo puško in zalogami?

Ta misel je bila tako strašna, da sem si jo skušal izbiti iz glave. Vsekakor se bo vrnil.

Navzlic rastoči tesnobi sem potrpežljivo čakal Juanovega povratka.

Ure so potekale, potrjujoč moj prvotni sum. Sam bom in brez orožja!

Na eni strani pragozd, na drugi pa izdajalski rečni tok! Kaj početi in kam oditi... Prav nič nisem vedel. Da bi mogel naprej po svoji poti, se ni dalo misliti. Skozi goščavo ne bom mogel, ker mi je »mašeta« (velik nož) ostala v čolnu.

Nepopisna hosta se je razprostirala pred menoj.

Ker nisem videl od nikoder rešitve, sem se ves poparjen zleknil na tla. Dan se je nagibal h koncu in vedno gostejši mrak je samo večal mojo obupnost.

Zdajci sem se prebudil iz svoje otrplosti. Hlod je plaval niz reko.

Ali mi Previdnost pošilja to rešilno deblo?... Za trenutek me je imelo, da bi skočil na preprosto plovilo. Bojazen pred krokodili me je zadržala. Rešitev je izginila!

Prav mi je, sem pomislil, se bom vsaj drugi pot urneje odločil.

Sicer pa mi je sedaj posvetilo neko upanje.

Ce bom hodil ob reki, bom prav za trdno naletel še na kak parobek.

Noč prinaša pomoč, sem si mislil nazadnje in trdno zaspal v svoji viseči mrežnici. (Dalje)

Iz poljske Tatré

Tipi Goralov, prebivalcev poljske Tatré, ki so najkrepkejše in najčistejše poljsko pleme. Gorali so vseskozi krepki in stasiti ljudje in je pri njih slikovita narodna noša še vedno splošno v navadi

Otok Ciper

Angleški svetovni imperij je zadnje čase po svetovni vojni na vseh koncih in krajih izpostavljen raznim neprijetnostim. Sestavni deli imperija, ki so po jeziku, omiki in tradiciji anglosaški, še podpirajo skupnost, v drugorodnih krajih pa se čedalje silneje kaže težnja po izločitvi iz velike britanske državne zveze. V slednjo vrsto spada tudi otok Ciper, ba-

jeslovni rojstni kraj starogrške boginje ljubezni, iz morskih pen rojene Afroditе.

Izenada je namreč prišla vest o izbruhu ogorčene revolucije, ki jo bo Anglija sicer takoj lahko zadušila, ki pa je vendar nad vse zgovoren znak, da si Ciprijoti žele v objem narodne domo-

vine Helade in da jim vse materialno ugodje velike britanske države ne odtehta idealističnih vrednot, izhajajočih iz združitve z večino grškega naroda. Ta domoljubna gesta je vsega spoštovanja vredna in lep je patriotizem Ciprijotov, ki dajejo prednost narodni, čeprav majhni slabotni in mednarodno ne preveč ugledni Grški, žrtvujoč ugodnosti, ki jim jih jamči mogočna anglosaška sila. Sklicujejo se pri tem na samoodločbo narodov ter je njihova stvar tudi v tem pogledu pravična. Kakor pa vse kaže, je težko upati, da bi peščica ljudi, kojih edino orožje je pravičnost zahtevе, dosegla svoj cilj. Kasnejše vesti poročajo o ponovnem ojačenju protiangloškega gibanja, dasi je angleški guverner že javil svoji vladi v London, da je v Nikoziji vzpostavljen prejšnji mir in red. Ciprski narodnjaki nimajo skoro nič nade, da bi z revolucionarnim postopkom izvojevali zmago svoje stvari proti ogromni sili, ki jo predstavlja Anglija.

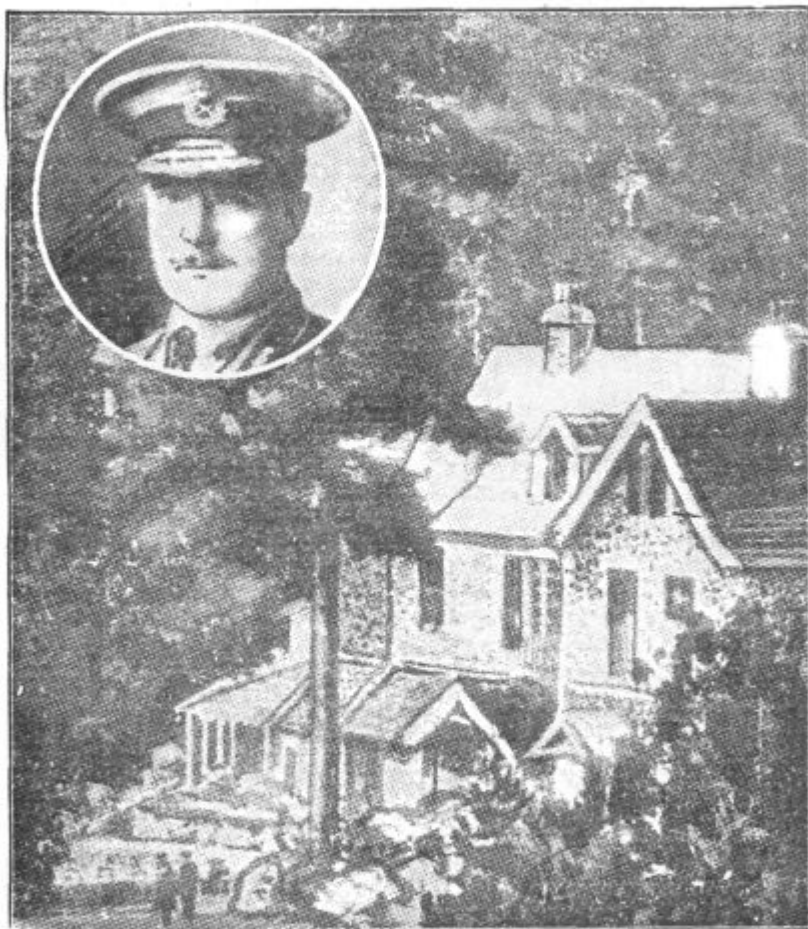
Ljubki otok Ciper, ki meri nekaj čez 9000 štirjaških kilometrov in ima okoli 310.000 prebivalcev, leži v severno-vzhodnem delu Sredozemskega morja pred obalo francoske Sirije in južnoturške Anatolije. Zavoljo svoje lege na

Glavna cesta v mestu Limasol

črti, kjer so se stikali od nekdanj interesu sredozemskih narodov in narodov Prednje Azije, je bil v vseh zgodovinskih časih predmet sporov in zavojevanj. Bil je po vrsti last Feničanov, Grkov, Asircev, Egipčanov, Perzijcev, Makedoncev in Rimljanov. V srednjem in novem veku pa se niz ciprskih oblastnikov menjava takole: Bizantinci, Arab-

cem, izmed katerih je Anglija odnesla kot lahak plen dragocen otok Ciper. Diplomatska zgodovina kongresa pripoveduje dogodek, ki meče zelo jarko luč na metode angleške politike. Rusija si je na vso moč prizadevala, da si kot vojni plen ohrani črnomoško pristanišče Batum. Turčija pa je zaprosila skrivaj Anglijo za posredovanje, obljubivši ji otok

Guvernerjeva rezidenca, ki so jo uporniki zažgali. (V krogu: guverner sir Ronald Storrs)

ci, Kržarji in Benečani, dokler ga slednjim niso 1571 iztrgali Turki. Pod Osmeni se je burna zgodovina Cipra ustavila za 300 let, obenem pa je nastopila doba kulturnega in gospodarskega propada, kakor v vseh deželah, kamor je stopil ta kruti mongolski osvajač.

Berlinski kongres (1878) je izročil otok v angleško upravo. Mir, ki se je sklepal v Berlinu, ni bil v korist bojujočima se strankama, Rusiji in Turčiji, pač pa sta obe morali plačati račun posredoval-

Ciper za uspešno mešetarsko službo. Angleški diplomaciji se je posrečilo uveriti druge kongresnike, da mora Batum ostati Turčiji. Zastopnik Francije pa je bil le zvedel o kupčiji med Turčijo in Anglijo, pa je na večernem banketu napil Angležu s čašo iskrega ciprčana: »Amice, bonus Cyprus?« Suhoparni Anglež je trčil in odvrnil z največjim mirom pomežikavajočemu Francozu: »Probatum est«. Angleški diplomat je s to latinsko besedno igro potrdil resnico

o dobroti ciprskega vina, obenem pa priznal, da je dobil otok za svoje prizadevanje v batumski zadevi. (Probatum est = Dokazano je; Pro Batum est = Za Batum je.)

V razvoju evropske mednarodne politike je Ciper dobil za Angleže kmalu še vse večji pomen. Ne samo, da je tvoril eno izmed angleških postojank v Sredozemskem morju in dopolnjeval črto Gibraltar - Malta - Ciper, marveč je postal izhodišče za angleško prodiranje v Palestino, njegova lega pa je bila ugodna tudi zaradi bližine Sueškega prekopa. Celo za Francoze je angleška posest Cipra postala posebno velike važnosti, ko si je Italija osvojila Dodekaneško otočje v Tripoliški vojni s Turčijo in je s tem porušila dotedanje ravnovesje sil v vzhodnem delu Sredozemskega morja.

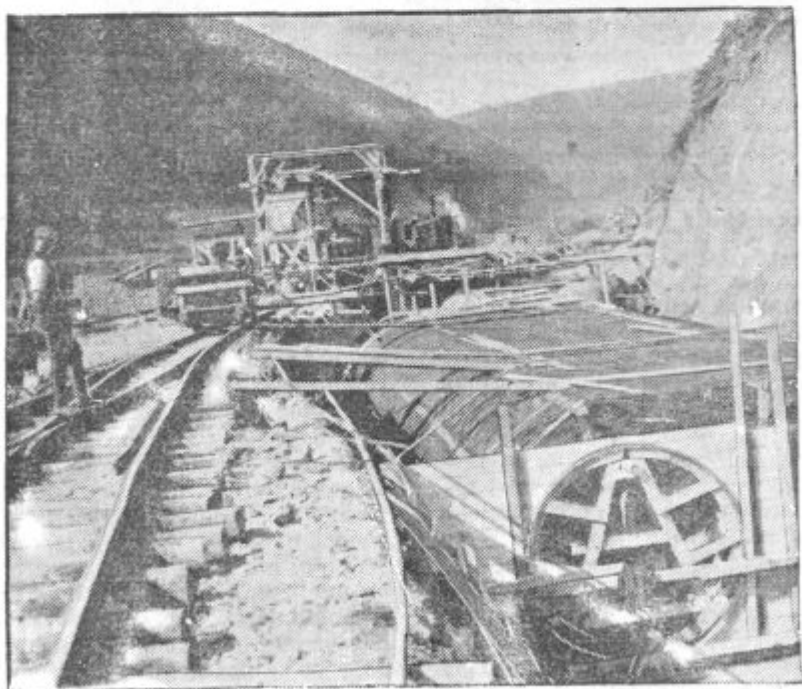
V angleški upravi je ostal otok do 1914, ko je Anglija porabila svetovno vojno v to, da je z aneksijo Cipra odpravila zadnjo senco turške nadvlade. Ciper je postal kolonija britanske kro-

ne. Načelo samoodločbe narodov je vzbudilo grški nacionalizem, da je vedno smejele zahteval pripojitev otoka k Grčiji. Večina prebivalstva je za to idejo in angleški guverner se lahko opira samo na kakih 60.000 muslimanov, ki si iz verskih razlogov ne žele pripojitve k Grčiji. Gibanje se je širilo v najširše plasti naroda, izobraženci in osobito pravoslavna cerkev so se močno zavzeli za narodno združitev. Odklanjajoče stališče Anglije je razvnelo ljudske strasti do odkrite revolucije, ki pa jo je britansko orožje igraje zadušilo.

Danes vlada po ulicah prestolnega mesta Nikozije zopet mir in ciprski domoljubi so nazadnje doživeli celo bridko dejstvo, da se je moral sam Venizelos izjaviti za neumestnost pripojitve. Venizelos je sicer omi grški domoljub, ki je pred par desetletji izvedel zmagovito revolucijo na Kreti in pripojil otok Grški, to pot pa je moral iz političnih razlogov razočarati ciprske narodnjake, kajti Anglija ima dolgo in močno roko.

R. K.

Velikanska dolinska pregrada

V pogorju Harz v Nemčiji so začeli graditi veliko dolinsko pregrado, ki bo služila za regulacijo rek Okere in Leine, hkrati pa za proizvajanje električne energije. Pregrada bo visoka 65 m in dolga pri vrhu 300 m ter bo zajela 30 milijonov kubičnih metrov vode. Namen zgradbe je bil predvsem, da se omeji brezposelnost. Pri zgradbi bo zaposlenih čez tisoč delavcev poltretje leto

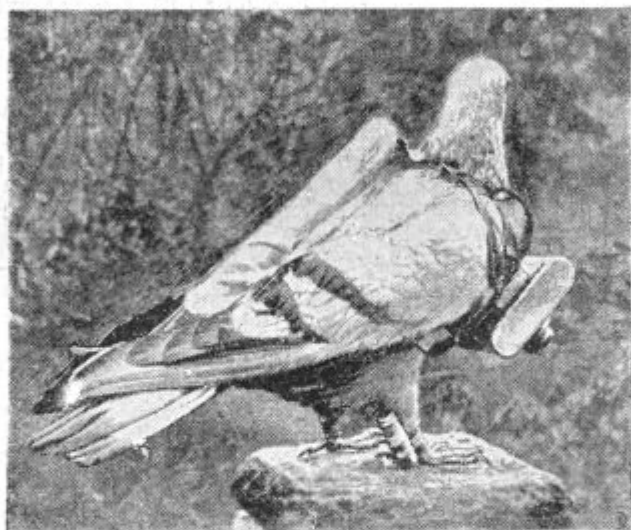
Poštni golobje

Naša doba je izoblikovala poročevalsko službo do neslutene višine. Radio, telefon in brzojav prenašajo besedo po žicah in brez njih, na vidiku pa so tudi že aparati za prenašanje slik in za gledanje v daljavo, tako da bomo kmalu lahko z očmi in ušesi prisostvovali vsakemu pomembnejšemu dogodku kjerkoli na svetu.

V poročevalski službi nesporno gospoduje elektrika. Zato je pa trikrat čud-

našanje vesti o izidih olimpijskih tekem.

V Evropi so začeli dresirati golobe pismonoše za časa križarskih vojn, vendar se pa takrat niso povzpeli do posebno velikega pomena. Šele za časa obseganja Pariza, v nemško francoski vojni so se spet spomnili poštnih golobov in tedaj so postale te živalce kar nenadomestljive. Iz Pariza so v balonih spuščali cele jate golobov v nezasedeno ozemlje, od koder so jih spuščali z važ-

Golob, opremljen s pritlikavim fotografskim aparatom. Na nogi ima pritrjeno puščico za poročila

no, da imamo še sedaj golobe pismonoše ali poštne golobe, ki se uporabljajo še čedalje več, čeprav je treba priznati, da predstavljajo skrajno primitivno sredstvo za prenašanje vesti; tako primitivno celo, da je bilo v navadi že pri najstarejših kulturnih ljudstvih, v davnem starem veku. Našli so se stari klinopisi, ki pričajo, da so gojili golobe pismonoše že 3000 let pr. Kr. Bilo je to v Mezopotamiji, kjer je bila ž njimi urejena pravcata redna pošta. Med velikimi središči so bili v primernih razdaljah zgrajeni visoki stolpi, raz katere so spuščali golobe. Da je pošta za tisto dobo izvrstno poslovala, se vidi z tega, da je potrebovala »brzojavka« za progo 200 kilometrov le pičle štiri ure. Tudi v klasičnem srednjem veku so se mnogo posluževali poštnih golobov, zlasti za pre-

nimi vestmi nazaj v oblegano rodno mesto, tako da se je Pariz vsaj za silo lahko obveščal o dogodkih v vnanjem svetu. Takrat so spustili vsega skupaj 363 golobov, od katerih pa je priletelo na cilj le 57. Vsi drugi so poginili ali se izgubili zaradi dežja in snežnih metežev pa tudi zaradi neprevidnosti uradnikov, ki so dostikrat spuščali živalce ponoči, ne vedoč, da letajo golobje samo podnevi, ker se umejo orientirati samo na svetlem. Čeprav so bila pisma kar najbolj lahka in zgoščene vsebine, so bila vendar sporočila jako pomanjkljiva. Šele ko se je Parižanu Dagronu posrečila fotomikroskopijska, so se poštni golobje lahko bolje izkoristili. Dagron je kopiral poročila na silno tenke lističe iz želatine ali kolodija, pri istočasni močni pomanjšavi. Ti lističi so se potem, ka-

kor skioptične slike projicirali na steno, kjer se je z lahkoto čitala povečana pisava. Ta postopek je sedaj že tako popolnjen, da se lahko enemu samemu golobu naprti besedilo 72 strani obsegajo-

no nenavadno naglo narastlo, ker so vse armade spoznale, da ostane tamkaj, kjer odpovedo vsa druga občila, golob ne le edino, marveč tudi najzanesljivejše in najhitrejše poročevalno

Pritrjevanje puščice na nogo

čega časnika normalnega formata in še to v 12 izvodih. Cela reč je dosegljiva na ta način, da se spravi na vsak kvadratni centimeter nič manj kakor 1000 črk.

sredstvo, zlasti še v nevarnem ofenzivnem ognju. Konec vojne je bilo na vseh bojiščih v službi že 120.000 golobov. Iz tega lahko sklepamo, da so poštni golobi tudi danes še nenadomest-

Povečan fotografski snetek, ki ga je napravil golob iz zraka

Na robovih je fotografiral tudi svoji lastni krili

Kmalu po končanem obleganju Pariza so uvedli poštne golobe tudi Nemci v svojo armado. Ob izbruhu svetovne vojne je bilo na razpolago že 21.000 poštnih golobov. Število pa je med voj-

livi, navzlic velikanskemu napredku vseh panog poročevalske tehnike. Vse armade na svetu imajo številne postaje poštnih golobov, ki so najzvestejši in najzanesljivejši sili. Seveda pa se od

vojaških poštних golobov zahteva mnogo več kakor od navadnih. Prvi se resirajo zlasti na zanesljivost, za višinske in distančne polete ter za brzino. Vendar je napačno misliti, da so golobje uporabljivi samo v vojni. Prav tako koristni so tudi v mirnem času. Mnoga letala, ki so morala pristati na odprtem morju, se morajo zahvaliti za rešitev samo poštним golobom, ki so jih imela s seboj, zlasti, če niso bila opremljena z brezžičnimi postajami, kar velja predvsem za manjše edinice. Med vožnjo »Grofa Zeppelina« okrog sveta so se japonski novinarji v veliki meri posluževali poštних golobov za obveščanje svojih listov, s čimer so si zagotovili naglo in točno poročanje, obenem pa so razbremenili tudi oddajne postaje na

montirane na avtomobilih. Pri teh se živalce ne navadijo na neki določen kraj, marveč na svoj voz, ki ga vselej za čuda lahko najdejo, čeprav se venomer seli iz kraja v kraj. Vsaki postaji za poštne golobe je prideljen tudi nekaj psov, ki v posebnih nahrbtnikih prenašajo golobe tjakaj, kjer jih nameravajo spustiti.

Uporaba golobov pa se ne omejuje zgolj na prenašanje poročil. Dostikrat jih opremijo tudi s ca 80 gramov težkimi fotografičnimi aparati, ki imajo tako nastavljene objektivne in razpore, da avtomatično fotografirajo v naprej določen kos preletene proge. Toda dočim se za prenašanje vesti spuščajo hkrati po dva ali trije golobje, med katerimi nosita vsaj dva iste vesti, se spuščajo

Pri tekmovanju poštних golobov starta včas po več sto ptic hkrati

zrakoplovu, ki dostikrat odpovedo, še večkrat pa zatrosijo med vesti neljube napake.

Pri dresiranju vojaških poštних golobov se spuščajo živalce najprvo na kratke razdalje, potem pa jih navadijo na posamezne proge, na katerih morajo letati po točno določenem načrtu. Po železnici, ali z drugimi vozili se odpremijo golobje na določen kraj, kjer jih izpuste. Odtod takoj odlete v domače golobnjake, kjer naznanijo njih prihod električne signalne naprave. Golobe pa urijo tudi v letanju v obeh smereh. To se doseže na ta način, da živalca vali in pije v domačem hrano pa dobiva v nekem drugem, kakih 50 km oddaljenem golobnjaku. Posebno dobro so se obnesle prevozne golobje postaje, ki so

golobi fotografirali obenem z dvema neobteženima goloboma, ki imata zgolj namen delati družbo »fotografu«.

Tudi za varnost poštних golobov med poletom se je zadnji čas kar najbolje poskrbelo. Zlasti velja ubraniti golobe pred njihovimi najhujšimi sovražniki, pred pticami roparicami. Za strašilo pred temi zračnimi pirati pritrdijo golobu med perje na repu posebno piščal, ki ji ostri veter med poletom izvahja rezko žvižganje. Ti varnostni ukrepi, ki popolnoma ustrezajo svojemu namenu, so čisto razumljivi, če pomislimo, kako dragoceni so posamezni golobi. Njih sposobnosti so jako različne: Nekateri preleto na dan »le« 500 km, so pa med njimi tudi taki, ki napravijo dnevno 1000 do 1200 km. Take rekordne živalce pa

veljajo na desettisoče dinariev in izguba je dostikrat sploh nenadomestljiva.

Zadnji čas je prišel tudi med privat-

zanje prešerni lovci, ki jih streljajo kakor divje golobe, in kmetje, ki brž sežejo po puški, če se kateri izgubi na nj-

Golobnjaki naše vojske

niki v modo sport s poštnimi golobi. Po svetu je na stotisoče privatnih gojilcev z milijoni žlahtnih živalc, katerih gojitev

hovem posestvu. Vsi ti naj bi se v svoji jezi ali navdušenju spomnili velike koristnosti teh živalc.

Golobji avto nemške armade

velja vsako leto ogromno denarja. Iz tega se vidi, da poštni golobi nimajo pomena zgolj v vojaške namene, marveč se uporabljajo tudi v znamenju oljkove vejice. Človek bi mislil, da bodo zaradi tega deležni od ljudi splošne zaščite. No, pa se vendar najdejo tudi

Kako naj živi sportnik? —

Za mladino, ki se danes vzgaja v sportnem duhu, velja že mnogo preizkušenih pravil, kaj naj je in pije in katerih jedi in pijač naj se izogiblje. Današnja sportna mladina že dobro ve, da alkohol, nikotin in spolne razvratnosti škodujejo njenemu telesnemu in duševnemu razvoju. Vsa ta pravila so se izoblikovala v teku stoletij in so plod stoletnih izkušenj onih, ki so orali ledino današnjega sportnega pokreta. Zgodovinsko dejstvo je, da so se ljudje že pred 2000 leti bavili s temi vprašanji in iskali norme, po katerih naj bi živeli sportniki med pripravami za tekmovanje, če bi hoteli doseči dobre uspehe. Že takratni prvi nasveti za življenje sportnika so se v marsičem ujemali s sedanjimi.

Začnimo kar pri starih Grkih, kjer je bilo že precej tako kot pri nas! Dokler tehnika v posameznih disciplinah ni bila razvita, je pač običajno zmagal nadarjeni atlet nad manj nadarjenim in zato se mu pač za tekmovanje ni bilo treba posebej pripravljati. Zato takrat tudi niso imeli skrbi za to, kako se bo sportnik prehranjeval. Ko pa so postajale zmage na olimpijadah vedno težje in je bila konkurenca vedno močnejša ter je že tehnika v vsaki disciplini igrala odločilno vlogo, so začeli učitelji in atleti proučevati tudi problem — prehrane za sportnika.

Sprva so priporočali rastlinsko hrano. Razen kruha in sira so dobivali sportniki še posušene smokve. Šele nekako 500 let pred Kristom so pričeli dajati atletom tudi mesno hrano. Glavna jed je ostal sportnikom kruh, ječmenji ali pšenični, s katerim so uživali tudi nekaj mesa, običajno govedine ali jagnjetine.

Razen vprašanja, ali je za sportnika primernejša rastlinska ali mesna hrana, je bilo treba kmalu rešiti tudi problem, ali je za sportnika boljše, da je mnogo ali malo. Preizkusiti je bilo treba, v kakšni zvezi je telesna moč s telesnim obsegom. Stari Grki so si svoje mitične junake gotovo predstavljali kot ljudi, ki so mnogo jedli; vsaj tako so jih po večini tudi upodabljali.

Domneva, da je običajno najmočnejši oni, ki je obenem najobilnejši, je menda privedla do tega, da so Grki svoje atlete najprej debelili. Marsikdo se je pozneje norčeval iz teh starih atletov, ki so jih tako dolgo pitali, dokler se niso dovolj odebili, da so lahko računali na zmago. Res nam je ostalo ohranjenih mnogo plastik onih orjakov mesa in masti, ki res ne delajo časti lepoti starega grškega plemena, o kateri so nam ohranjeni zelo verodostojni viri.

Prav kmalu pa je med atleti — in tudi med učitelji — prodrlo spoznanje, da priprave s prekomerno odebilitvijo nimajo največ uspeha. Odlični pisci starega veka

so odločno nastopili proti temu sistemu treninga, ki so mu celo pripisovali krivdo za propadanje atletizma. Obilna hrana uničuje človeku živce, jemlje odločnost in vztrajnost in ga polagoma spremeni v slabica brez volje in energije.

Zanimivo je dalje vprašanje, ali je treba med treningom uživati manj tekočin kot običajno. Stari Grki so bili mnenja, da se kri po treningih zgosti, in sicer tem bolj, čim manj nadomešča atlet zaradi znoja izgubljeno tekočino z novimi. Zato so njihovi trenerji tudi priporočali, naj se atleti med treningom čimbolj vzdrže uživanja pijač.

Da alkohol škoduje razvoju telesnih sil, so tudi vedeli že stari Grki, ki so priporočali svojim sportnikom, naj ne uživajo opojnih pijač. Filostrat pravi, da imajo pivci velike trebuhe, živahnejšo kri in mehka kolena. Če je atlet užil alkohol, ga že vsaka najlažja vaja zelo oznoji. Taki atleti ne smejo preostro trenirati niti popolnoma počivati; paziti je treba, da se čimprej pošteno oznoji. Učinek alkohola je pač ta, da srce deluje živahnejše in se poveča sekrecija znoja, kar pa je atletu samo v škodo.

Nič manj kot alkohol škoduje sportniku — že po mnenju starih Grkov — razvratno življenje. Ljudje, ki prihajajo na treninge s takšnih potov, niso močni kot sicer, bolj živji, imajo kratko sapo in po najmanjšem naporu obledijo kot smrt. Srce jim utripa šibko, telo se ne znoji in spanec jim je stalno na obeh. Takšnih ljudi ni treba puščati na treninge, ker jih ne morejo vzdržati. Svoje najboljše sile, ki bi jih morali posvetiti sportu, so pač potrošili drugod in na sportnem prostoru ne morejo uspeti.

Pri nas so dalje že čisto sprožili vprašanje, ali solnčna kopel ne škoduje sportniku. Znano je, da mnogo sportnikov solnca tudi res ne prenese. Že stari Grki so sportnike svarili pred solncem. Če je ozračje suho in čisto, se mu solnce ne zdi tako nevarno kot tedaj, če je zrak vlažen in nebo oblačno. Vpliv solčnih žarkov je precej individualen, tako da pač ni vse za vsakogar! Mladina naj bi se pri solnčenju rajši premikala kot pa se izpostavljala solnčnim žarkom nepremično na istem mestu.

Trening starih Grkov sta izpopolnjevali še masaža in topla kopel, ki sta tudi v današnji sportni tehniki važna pripomočka za izpopolnitev vsakokratne forme atletov!

Mizica, pogrnise!

Tedenski jedilni list

Ponedeljek, obed: Ričetova juha s slanim sekancem, kranjske klobase s kislim zeljem in krompirjevo ašo, kompot. — **Večerja:** češka haluška.

Torek, obed: surova plošča: sladko zelje z majonezo, cvetačna juha, presajeni goveji zrezki v omaki s polento, korenjev kompot. — **Večerja:** precvrta polenta (prihraniti od opoldne), češpljevec iz suhih češpelj.

Sreda, obed: sadje, obarna juha, telečji jezik z vinsko omako in krompirjem v kosih z maslom in petršiljem, jabolčni zavitek. — **Večerja:** vampi na tržaški način s parmezanom, sadje.

Četrtek, obed: zeljate klobasice v paradižnikovi omaki, dušen riž, palačinke. — **Večerja:** ocvrte mizganske rezine, indijca.

Petek, obed: sadje, fižolova juha z ajdovimi žganci, dušen ohrovt s slanikom, sirova potica. — **Večerja:** fižolova solata z redkvijo, potica od opoldne, čaj.

Sobota, obed: na goveji juhi rezanci, z govedino različne prikuhe: višnjevo zelje, kolerabice, ocvrt krompir, leča, mešan kompot. — **Večerja:** prešičeve zarebernice, garnirane z grabovo kašo.

Nedelja, obed: na juhi jetrni cmoki, nadevana telečja prsa, mešane solate in pečen krompirček, kostanjeva torta s smetano. — **Večerja:** gnatne omelete, čaj in čajno pecivo.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU

(Količina računana za 4–5 oseb)

Korenjev kompot. 15 dkg sladkorja kuham z malo vode, da se scisti. Medtem ostrgam in zrežem na tanke rezance 20 dkg rdečega korenja, ga poparim in odcedim. Dobro odcedjenega vložim v sladkor, dodam sok ene limone, nekoliko limonine in oranžne lupinice in pustim, da na majem ognju vre toliko časa, da se korenje zmehča. Nato dodam še sok ene oranže, premešam in preložim v kristalno skledo. Boljši je ta kompot drugi dan.

Češpljevec iz suhih češpelj. 30 dkg suhih češpelj skuham na tesnem s cimetom, limonino lupinico in klinčki. Kuhane stresem na sito, da se odtečejo. Odtečenim češpljam odstranim pečke in jih zrežem na kolobarčke. V kozico dam pol žlice presnega masla, v stopljeno dam pol žlice sladkorja; ko sladkor porumeni, dodam pol žlice moke in eno žlico drobtin, nazadnje dodam češplje, ščepec soli, nekoliko vina in odcedek. Ko malo časa na majem ognju vrejo, so gotove. Serviram mlačne k precvrtili polenti ali kakli drugi močnatni jedi. Tako pripravljam tudi češplje za nadev štruklja ali buhtličkov.

Vinska omaka k jeziku. V en deciliter dobrega belega vina dam sok od pol limone, par žlic juhe, 10 dkg presnega masla, ščepec soli in belega popra ter dva ali tri rumenjake. To zvrkijam na ognju toliko časa, da se zgosti. Serviram toplo v posebni posodi.

Ohrovt s slanikom. Osnažen, na debele rezance zrezan bel ohrovt skuham v slanem kropu od mehkega in ga odcedim. V kozici segrejem štiri žlice dobrega namiznega olja, v vročega dam pol drobno zrezane čebule. Ko začne rumeneti, dodam odcedeni ohrovt in ga dušim na majem ognju toliko časa, da se vsa voda izpari. En v čisti vodi namakan slanik osnažim, izločim hrblisce in vse koščice in ga zrežem na podolgaste koščke, v velikosti malih sardelic. Te koščke položim na plitev krožnik v žarkih od sredine krožnika proti robu. V ponvi segrejem par žlic olja, dam notri pol na rezine zrezane čebule; ko ista začne rumeneti, dolijem par žlic zmerno močnega kisa, ko prevre, vlijem na slanikove rezine in serviram z ohrovtom.

Ocvrt krompir. Surov krompir olupim, zrežem na tanke rezance malo debelejše in širje kakor debelo rezana kisa repa in nasolim. Ko se nekoliko razsoh, pavaljam manjšo količino naenkrat v moki, jih dam v cedilno rešeto in pretresem, da se moka otrese, nato pa jih dam v vročo mast ali olje in lepo svetlo rumeno ocvrem. V moki se mora le manjšo količino naenkrat pavaljati, da se lahko sproti ocvre, sicer se krompir sprime in zlepi v kepo, ki jo ni mogoče cvreti. V masčobo se strese le toliko naenkrat, da se lahko obrača, približno eno pest. Za cvrenje se mora krompir tik pred uporabo olupiti in pripraviti in takoj ocvreti, da ne počrni. Vzame se en srednje debel krompir na osebo.

Kostanjeva torta. V skledi vmešam, da naraste 10 dkg sladkorja. Ko je dovolj vmešano, dodam 20 dkg kuhanega in pretlačenega kostanja, 12 dkg presejane moke, pol zavitka pecilnega praška in sneg od 5 beljakov. Zmes vložim v dobro namažan in pomokan tortni model in spečem. Pečeno in ohlajeno torto prerežem na polovico in namažem spodnjo polovico s stepeno osladkorjeno smetano, pokrijem z drugo polovico in povrhu oblijem s čokoladnim ledom.

Čajni kolački. Na deski zamesim krhko testo iz 14 dkg moke, 10 dkg presnega masla, 4 dkg zmletih mandeljev, 4 dkg sladkorja, limoninega soka in malo soli. Od testa narežem za oreh debele koščke, jih svaljam v podolgasto okroglo palčico in zavijem v krog, polagam na pekač, svetlo rumeno spečem in še vroče pavaljam v vanilinem sladkorju.

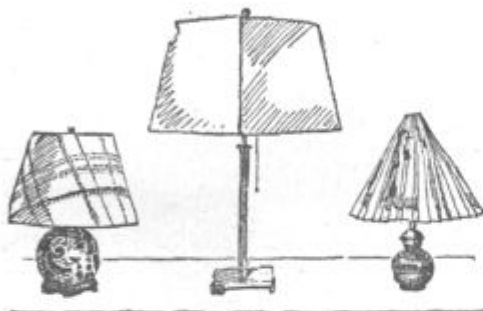
ČLOVEK IN DOM

Lepe namizne svetilke

Osvetljavi svojega stanovanja morate posvečati več pozornosti! V slabo razsvetljeni sobi optimistične misli ne uspevajo; v takem prostoru ne morejo odraščati veseli otroci, tema pritiska kakor mōra na dušo in srce.

Pa nikar ne mislite, da je velika osrednja svetilka, ki visi izpod stropa, res tako nepogrešljiva. Več posameznih svetilk, ki služijo vsaka svojemu namenu, jo lahko nadomešča, če ne, pa vsaj dopolnjuje.

Med tem, ko je treba res dobrega okusa, da izmed obilja, ki ga ponujajo, izberemo lepo visečo svetilko, je mičnih namiznih svetilk na prebitek.

Kako lične so na primer tiste poceni svetilke za nočno omarco s svojimi trebušatimi lesenimi stojali in gubastimi papirnatimi senčniki! Seveda, za branje niso bog si ga vedi kako pripravne. Svetilka za branje mora imeti višje stojalo iz niklja ali med, okroglo ali oglato, vsekako pa okusno in lepo. Preklopljiv svilen senčnik z gibljivim sklepom naj omogoča, da si uredimo svetlobo v popolnem skladu s svojo trenutno željo in potrebo.

Pri svetilkah za pisalno mizo je treba barvo senčnika skrbno izbrati, zakaj blaga, pomirjajoča svetloba, kakršno daje na primer rumen pergamenast senčnik, je za delo, ki ga opravljamo pri pisalni mizi, pogosto velike važnosti. Tudi zeleni stekleni zvonci so očem zelo dobrodejni.

Kako radi so nekdaš ljudje sedeli pri svojih petrolejkah! Prav tako domače, obenem pa lepše, sodobnejše in očem manj škodljive so namizne svetilke s pisanimi porcelanastimi podstavki. Le-te ustvarijo veliko hitreje intimno in udobno razpoloženje, nego velika viseča svetilka. In razen tega imajo še prednost, da gori v njih samo ena žarnica!

Varikatura

Azana
novi predsednik španske vlade

Na Daljnem vzhodu
K sreči gre samo za »Tihi« ocean

Pogovor med Kitajci
»Boš videl, da bodo Japonci dokazali naš vpad na Japonsko!«

to, če pride otrok že z grdimi nogami na svet?

Lepe noge si lahko v prvih letih izoblikujemo. Mnogo pripomore k temu hrana. Kadar začnejo otroci hoditi in stati, jih starši podpirajo s tem da jih držijo pod pazduho. Mnogo bolj pravilno bi bilo, če bi pustili otroka na stopa in tedi, kakor sam ve in zna. Popolnoma napačno pa je, če silimo otroka k hoji.

Po prvih letih je hrana še vedno velike važnosti. Surova hrana je najbolj priporočljiva: mleko, jajca, surovo maslo, ječmenov kruh, sveže sadje in zelenjava. Kadar otrok odrasča, je dobro, da ga navajamo k sportu, plavanju in telovadbi, ki ojači ude.

Daphne Clare

Kultura postelje

»Kultura« pomeni danes mnogim isto kar »higiena«. Stremenje po zdravju, po dopolnjevanju, odnosno ščitenju telesne moči, ki se v današnjem trdem življenju tako izrabljajo, je že zakoreninjeno v modernem človeku.

Tako se pojavlja v nas ne le težnja po skrbni prehrani, po gibanju in negi telesa, ampak tudi skrb za stanovanje in za njegov najvažnejši sestavni del, ki ne manjka v nobeni hiši: posteljo.

Spanje in postelja bi se morala že sama po sebi dopolnjevati. Spanje je življenju potreben odpočitek, ki nam ga daje narava, da ne omagamo. Možje znanosti in higieniki so razdelili dan v tri dele po osem ur. Osem so jih odmerili delu, osem počitku in osem spanju. Zal pa je moderno življenje tako urejeno, da prikraja človeka najrajši pri spanju — bodisi na račun dela ali zabave. Zato je tem večja dolžnost vsakogar, da svoje spanje čim bolj poglubi, zakaj od njega zavisi čilost in moč naslednjega dne.

Spanje pa je le tedaj pravilno in dobro, če odgovarja postelja vsem zahtevam našega organizma. In prav zato polaga današnja doba, ki da nekaj na pravilno spanje, veliko važnost na posteljo.

Gotovo je zanimivo ugotoviti, da ima današnje pohoštvo iz votle kovine predhodnika. To je postelja iz medi. Takšna postelja ni le čedna in čista, ampak prijetno gibljiva in elastična v vseh delih. Danes je dobila tovariša v stoli in mizah, kajti tudi ti predmeti se že izdelujejo iz cevi. V postelji iz medi je spanje udobno in prijetno.

Postelja sama na sebi pa še ni vse. Prav tako je važna njena oprema.

Posteljna industrija izdeluje dandanes že z znanstveno natančnostjo blazine, žimnice in odeje. Pribiti pa moramo, da ni dovolj, če si te predmete nabavimo enkrat. Tudi potem, ko jih že imamo v stanovanju, moramo paziti nanje, jih čistiti, obnavljati in popravljati. Menda ni treba pripovedovati, da se blazine in žimnice kmalu obrabijo. Tudi najboljše žimo se zmečka in stlači, tudi najizvrstnejše perje se sčasoma vleže. Teža jih

stisne ter obrabi. V takšnih okoliščinah išče nervozni človek zaman spanja. Cesto se ne more načuditi, kako strašno je zdaj njegovo nekoč idealno ležišče. Ne primeri se redko, da pride k zdravniku za živčne bolezni in toži o svojih tegobah — pri tem pa pozabi na poglavitno napako, ki jo zvesto čuva doma: Na slabo posteljo. Pri njej je treba zažeti, pri njej je treba najprej vložiti denar, pa bo spanje boljše in trdnjše, počitek udobnejši.

Skrbna gospodinja, ki očisti stanovanje in hišo dva do trikrat na leto, ne bo nikoli zanemarila postelje. Pregledala bo vsakokrat tudi žimnice, blazine in odeje. Žimo bo dala nagrebeniti, perje očistiti, odeje prešiti. Samo pod temi pogoji bo imela vedno čedno spalnico, ki omogoča dober počitek, iz katerega nam neprestano vre zdravje. Kakor zahteva zdrav duh zdravega telesa, je potrebna za dobro in zdravo spanje tudi dobra in zdrava postelja.

Lepotne operacije

Ljudem že dolgo ni treba svoj živni dan vlačiti s seboj potvorjenega nosa, ušes, prsi, dvojnega obradka, ukrivljenih nog. Kozmetična kirurgija je v zadnjih desetletjih naredila tolikšen korak naprej, da se take hibe brez bolečin odpravijo. Ta popravila se po večini povsem zacelijo v 6 ali 7 dneh, ne da bi ostali kakršnikoli sledovi. Lečenje prsnih korektur traja nekaj dalje, a tudi tu brez nevarnosti. Med zdravniškim naraščanjem je dosti spretnih in tenkočutnih strokovnjakov, ki uspešno in razmerno po ceni vrše slične operacije. Svoje dni je bilo potovati za tak namen v Pariz, kjer je stvar stala silnega denarja. Danes pa imamo specialiste za nos, gube, grbance, solznice itd. Moderni kozmetiki, posebno pa kozmetičarke, n. pr. Ilse Varady, pa so vobče proti krvavemu poseganju v človeško polt, češ, da se dajo s prav, potrpežljivo nego marsikateri nedostaki odpraviti, bodisi prirojeni, podedovani ali po boleznih in skrbih nastali. Kozmetične zavode pa imajo seveda le po večjih mestih.

Poljedelsko prebivalstvo

v Zedinjenih državah pojema. Leta 1820. ga je bilo 88%. Leta 1850. samo 80%. Leta 1870. le 47 6% in leta 1920. komaj še 25%. Vzrok: razmah industrije in rastoča uporaba strojev v kmetovanju. Poslednje je bilo tem lažje, ker so se posamezne krajine omejile na to ali ono vrsto pridelka, n. pr. na žito, koruzo, pavlo itd.

Popravi: V članku »Yorktown« (prejšnja številka) citaj pravilno »pruski baron Steubens«.

HUMOR V SLIKAH

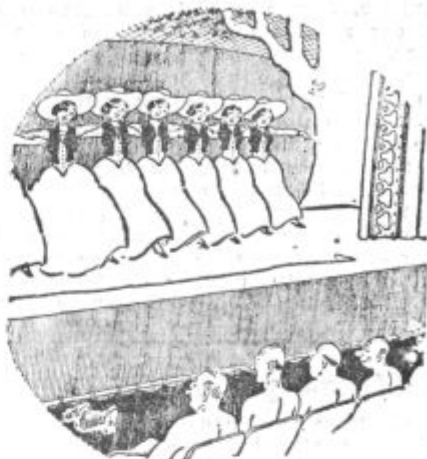
Šolska reforma
»Sploh pa sem za ločitev šole in pouka!«

Nova iznajdba za gospode, ki so preleni,
da bi pobrali palico

»Grem pa že rajša z Vinkom na sprehod,
kakor da sedim doma s sliko Mauricea
Chevaliera!«

Če se hočejo pristaši nagote zabavati...

Prilika

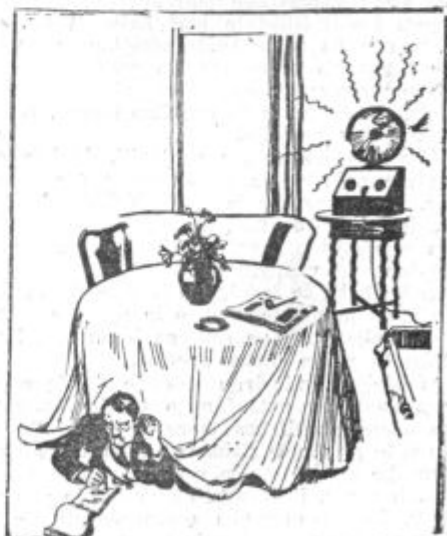
»Kako, hči, s nijanim ženinom pojdeš v cerkev k poroki?«

»Ampak, atek, v drugačnem stanju se sploh ne menim o ženitvi.«

Priporočilo

»Služili ste, pravite, pri Kocmurjevih... To se mi zdi nekam čudno.«

»Lahko vam dokazem, gospa! Tule v svojem kovčegu imam majhno stensko uro, ki je bila pri njih.«

Detektiv posluša radio